ACADEMIA ROMÂNĂ

DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN

CULEGERI ȘI STUDII

XXX

MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

II.

COMORILE

DE

TUDOR PAMFILE

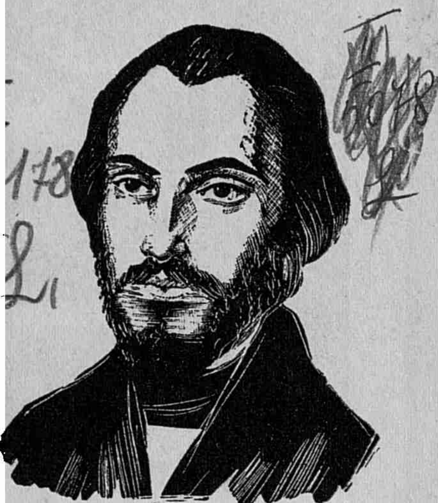
ȘEDINȚA DELA 4 (17) DECEMVRIE 1915

BUCUREȘTI
LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA, PAVEL SURU.

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ

VIENA
GEROLD & Comp.

1916

BIBLIOTECA
AŞEZĂMÂNTULUI CULTURAL
„NICOLAE BĂLCESCU"

DIN VIEAȚA POPORULUI ROMAN

I. *Hora din Cartal,* de Pompiliu Pârvescu, 1908 . . . . . L. 3.–
II. *Cimilituri românești,* de T. Pamfile, 1908 . . . . „ 1.–
III. *Poezii populare din Maramureș,* de Tit Bud, 1908. . . . „ 1.–
IV. *Cântece și urături,* de Al. Vasiliu, 1909 . . . . „ 5.–
V. *Din literatura populară,* de N. Pasculescu, 1909 . . . . „ 6.–
VI. *Jocuri de copii,* de T. Pamfile, 1909 . . . . „ 1.
VII. *Sarbătorile poporului,* de C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, 1910 . . . . „ 1.–
VIII. *Industria casnică la Români,* de T. Pamfile. Premiul „Neuschotz“ din 1909, 1910 . . . . „ 10.-
IX. *Hore și chiuituri din Bucovina,* de S. Fl. Marian, 1911 . „ 2.–
X. *Legende, tradiții și amintiri istorice,* de C. Radulescu-Codin, 1910 . . . . „ 1.50
XI. *Sărbătorile de vară la Români,* de T. Pamfile, 1911. . . „ 2.
XII. *Cântece de țară,* adunate de T. Pamfile, 1913. . . . . . „ 4.–
XIII. *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări,* după datinile și credințile poporului român, adunate din com. Țepu, jud. Tecuciu, de T. Pamfile, 1911 . . . . „ 1.–
XIV. *Cântece populare românești din Comitatul Bihor* (Ungaria). culese și notate de Béla Bartók, 1913 . . . . „ 5.–
XV. *Vremuri înțelepte.* Povestiri și legende românești, culese de D. Furtună, 1913 . . . . „ 1,
XVI. *Agricultura la Români,* de T. Pamfile, 1913 . . . . . . „ 5.
XVII. *Ingerul românului,* povești și legende din popor, culese de C. Rădulescu-Codin, 1913 . . . . „ 4.–
XVIII. *Povestea lumii de demult,* după credințile poporului român, de T. Pamfile, 1913 . . . . „ 2.–
XIX. *Sărbătorile la Români. Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului,* de T. Pamfile, 1914 . . . . „ 2.–
XX. *Sărbătorile la Români. Crăciunul,* de T. Pamfile . . . „ 3.–
XXI. *Superstițiile poporului român,* de G. F. Ceaușanu. Premiul Adamachi din 1913, 1914 . . . . „ 4.–
XXII. *Colinde din Ardeal,* culese de Alexiu Viciu, 1914 . . . „ 2.–
XXIII. *Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri și legende românești,* culese de D. Furtună, 1914 . . . . „ 1.50
XXIV. *Cromatica poporului român,* de T. Pamfile și M. Lupescu, 1914 „ 2.–
XXV. *Diavolul învrăjbitor al lumii,* după credințile poporului român, de T. Pamfile, 1914 . . . . „ 1.–
XXVI. *Cerul și podoabele lui,* dupa credințile poporului român, de T. Pamfile, 1915. . . . . „ 2.–
XXVII. *Credinți și superstiții ale poporului român,* de Artur Gorovei, 1915 . . . . „ 5.–
XXVIII. *Văzduhul,* după credințile poporului român, de T. Pamfile, 1916 . . . . „ 2.–
XXIX. *Mitologie românească,* I. *Dușmani și prieteni ai omului,* de T. Pamfile, 1916 . . . . „ 3.–
XXX. *Mitologie românească,* II. *Comorile,* de T. Pamfile, 1916. . . „ 1.–

PREFAŢĂ

Ştima banilor, — duhul păzitor al „scumpeturilor" ascunse în sânul pământului, nu se poate desface cu uşurinţă din mulţimea de credinţi şi povestiri privitoare la *Comori,* în cât să ne prezente un capitol asemuitor celor ce ne vorbesc despre alţi *prieteni* sau *duşmani* ai omului. In afară de legăturile dintre *Ştimă* şi *Comori,* despre acestea din urmă se mai pot spune numai foarte puţine lucruri,—dar se mai pot spune; pentru acest cuvânt lucrarea de faţă rămâne în afară de mănunchiul de cercetări referitor la acei *Prieteni şi duşmani ai omului,* dar cu o fărâmă dintr'o *Mitologie românească.*

CAPITOLUL I.

Ingroparea comorilor.

Atâtea împrejurări siliau pe cei dinaintea noastra să-şi puna averile la adăpost, în pământ, şi tot atât de multe împrejurari îi îndepărtau apoi din locurile lor, ca să le rămâuă astfel *comorile* tăinuite pentru totdeauna sau până la scurmarea norocoasă a cuivà pe acolo.

Dacă multe prilejuri rămân îmbrăcate în straiul povestirii care nu cere numaidecât adevarul, multe altele sunt adevărate, căci se mai ivesc şi astăzi.

Se fac *«călcări»*, — *«calca* hoţii pe unul, îl pradă şi până la o împărţeală dreaptă, tihnită şi ferită, jaful se îngroapă chiar în noaptea dintâi, şi astfel de câte ori nu rămâne acolo pentru veacuri agoniseala răpită, mai ales după ce justiţia osândeşte şi viaţa de temniţă ucide pe făptaş! Şi dacă atâtea lucruri putrezesc cu vremea, rămân *banii* şi *sculele*, „odoarele", pe cari rugina nu le poate măcinà decât după veacuri. O întâmplare, şi cinevà o descopere: iată o *comoară*, cu atât mai mare, cu cât banii şi „scumpeturile" se pot preschimbà mai curând în bani cari „merg", cari „umblă", „bani buni".

Pentru trecut, fireşte, împrejurările erau numeroase; pe atunci, banul aveà atâta vreme preţ, cât erà în mâna omului, sub ochii lui sau în locul ştiut de dânsul. Deci se puteà păstrà foarte bine în pământ, cum a făcut şi stăpânul talantului din evanghelie.

Numai locul trebuià însemnat, ca să fie ţinut minte uşor, dar alegerea trebuià să se facă astfel, ca să nu dea nimănui de bănuit: „în vatra focului (1), ori în casă, sub pat, ori sub pragul uşii,

---

(1) A. Ciura, *Amintiri*, Orăştie 1912, pp. 29 30: „Noaptea, Malvina [care văzuse unde stăpânii săi îngropaseră comoara], s'a dus în grădină şi a scos comoara dela *tulpina părului*. Erà o ladă ferecată în care zuruiau galbenii. Abià a putut-o ridicà şi a poposit de mai multe ori până s'o poata duce în casa. A ascuns-o apoi *sub vatră* şi a trimis vorbă la baçiu-so din După-piatră, să vină cu un car cu boi, că are să-i spună un lucru mare. Dar să vina noaptea!"

ri în grajd sub iesle, ori în dosul casei" (1). Locuri însemnate unt copacii de pe lângă o stâncă, dintr'un vârf de munte, de lângă o carare sau un drum mare. „Dacă comoara este lângă o stâncă şi în apropiere este un copac, atunci se găseşte semn în copac; de-i comoara sub un copac, atunci este *cioplaş* în copac, sau sunt tăiate câtevà cepuri" (2).

In privinţa alegerii locului de ascuns banii, prin jud. Tecuciu, se crede că mai demult se folosiau inimile carelor chiar: se găuriau, gaura se umpleà cu bani şi apoi în gură i se puneà cep, care se retezà astfel ca să nu se cunoască.

În jud. Tutova, mi s'a spus de preotul slujitor la bisericuţa de lemn dela Strâmba, că prisosul de bani, dela ridicarea unui locaş dumnezeiesc se păstrà pentru „meremetisiri" în astfel de gauri cu cepuri făcute în peretele bisericii chiar(3).

Din jud. Dolj avem această interesantă povestire:

‚Omul se sfădià furcă pentru un lucru de nimica-toată cu femeia. Erà vorba adică, de locul unde trebuiau păstrate nişte părăluţe strânse cu multă trudă şi răbdare. Omul socotià că mai sfânt loc decât chimirul lui, nu se puteà: îl aveà totdeauna pe lângă dânsul. Dar femeia nu se împacà în ruptul capului:

Să-i îngropi, bărbate, la furca pătulului. Acolo-i cel mai de taină loc pentru bănuţii noştri; cui să-i dea în gând că ne-am ascuns acolo munculiţa şi comândul nostru!

Vedeţi? Femeia se temeà, Doamne fereşte, de-o întâmplare: îi iesă omului înainte cinevà, îl pocneşte odată în numele-tatălui şi-i iea chimirul până una-alta.

Iar bărbatului îi erà mai mult de femeie. Doamne fereşte de gura muierii: un cuvânt, peste gard, la vecină, aceea iarăş un cuvânt alteia, şi nici nu ştii când îţi scurmă unul, tocmai din celalt capăt al satului la rădăcina pătulului şi-ţi iea paralele!

Aşà, socotì omul în tot chipul şi la urmă iată ce făcù: merse la marginea satului şi aduse de acolo o *căpăţină de cal*, care albià acolo de multă vreme, fară ca cinevà să se anine de dânsa. O aduse acasă şi în *troaca* ei puse grămadă banii pe cari îi aveà.

(1) S. Fl. Marian, *Sărbatorile la Români*, III, p. 250.
(2) *Şezătoarea*, V, p. 107.
(3) T. Pamfile şi V. C. Nicolau, *Însemnări cu privire la moşia, satul şi biserica dela Strâmba, din comuna Puieşti, jud. Tutova*, Bârlad 1914, p. 3.

După asta, înfipse căpăţina într'un stobor de gard şi-o lăsa acolo (1.

Dar cu nevasta, în casă, sfadă necurmată în toata ziulica lasată de Dumnezeu sfântul. Că:

Unde-ai pus banii, omule? Nu trebue să ştiu şi eu? Nu-s făcuţi din munca noastră, a amândurora?

Lasă, femeie! Nu purtà tu grijă. Unde i-am pus eu, nici dracul nu-i ştie. Caută-ţi de treabă şi nu-ţi mai amârî sufletul pentru un fleac de nimica!

După asta mai trece un *hărtal* de vreme, şi vine vara. Omul nostru îşi tocmì nişte cosaşi, chiar în ziua în care se sfădise mai bine cu femeia, când dânsa îi spusese c'are să-l facă de râs, când vor fi oameni mai mulţi în casă.

— Să pofteşti de seară, îi zise bărbatul, şi, să-i pice nasul cui s'a supărà!

Pleacă omul la livezile cu fânul de cosit, dar îşi iea în disagi şi căpăţina cea de cal, fără ca cinevà să bage de samă. Cum ajunge la livadă, făcându-se că măsoară în colo cu pasul, duce căpăţina şi o pune mai în colo, şi pe urmă se apucă de muncă.

Trag cosaşii, trag mereu, şi numai iată că mai târziu unul dintr'înşii ajunge lângă *troaca* de cal.

I! o căpăţină de cal! Tocmai unde şi-a lăsat potcoavele biata gloabă! Se vede că aici i-a ridicat lupul *panaghia!*

Şi fără ca să se mai gândească şi la altcevà, îi dădù cu călcâiul, înapoi, şi pornì mai departe cu cositul.

Stăpânul,—gospodarul nostru, trase cu ochii şi cu urechile, lăsă pe cosaş să se mai depărteze, luă apoi căpăţina de cal în care-şi păstrà dânsul toată averea lui bănească, şi o puse mai departe înaintea altui cosaş.

Acela ajunse şi el cu trasul până la ciolan, şi văzându-l, îl ocolì binişor, ca să nu-şi rupă coasa, şi-i făcù vânt înapoi cu piciorul zicând:

De unde, ciorile, să fi ajuns aici căpăţina asta de cal!

Şi tot aşà rânduì omul nostru căpăţina pe dinaintea muncitorilor, până seara, când şi-a pus-o din nou în disagi şi a adus-o acasă.

Acasă, nevasta îl aşteptà cu mare neastâmpăr. Aveà muncitori·

---

(1) Prin unele sate din jud. Tecuciu se pun *căpăţini de cai* prin parii gardurilor, ca să fie feriţi *porcii* de boală.

mulţi la masă, şi aşà, puteà să se răsbune pe bărbatu-său, care se jurase că „să-i pice nasul dacă s'o supărà!".

Are să aducă ea vorba, pe departe, fireşte, ca să nu-l facă prea de tot râsul pupezii, dar aşà ca să simtă cum se cade ibrişinul pe la nas. Să vadă: are să fie bine?

Vine omul dela muncă, vin oamenii toţi, şi gospodina le întinde masa. Se aşează cu toţii împrejurul mesei pe scăuieşe de lemn, da gospodarul scoate hârca ceea de cal şi se aşează pe dânsa. Şi încep cu toţii să îmbuce şi să vorbească.

Că una, că alta...

Că, da de ce te-ai aşezat tocmai dumneata acolo? Iacă poftim scaunul meu!

— Ba, las' că stau minunat de bine!

Iar femeia:

Apoi, aşa-i dumnealui! Când i-a zice cinevà că-i „alb' dumnealui îndată îi răspunde că-i „negru"!

— Se înţelege,—sare omul; se înţelege că aşà-i. Când tu zici să'ngrop banii la piciorul patului, eu zic că-i mai bine la rădăcina nucului...

Şi prinse apoi să râdă cu hohot.

Femeia atât a aşteptat.

— Aşà? Apoi dacă ţi-i vorbà de-aşà, să stăm strâmb şi să judecăm drept. Să spună dumnealor, că poate or şti mai bine decât mine. Eu zic să îngroape banii la un loc însemnat, şi nu vrea dumnealui; nu vrea, să-l pici cu lumânarea. Îmi face în ciudă şi nu vrea! Spuneţi dumneavoastră, dacă am ori nu dreptate!

Iar unul din cei cari o ascultau cu băgare de samă, îi răspunse:

— Ai dreptate!

Atunci se sculă în picioare gospodarul, şi ridicând căpăţina cea de cal, îşi întrebă nevasta:

— Spune tu, Cutare,—de când stă căpăţina asta în stoborul gardului nostru?

— De patru ani,—răspunse femeia.

— Şi s'a legat cinevà de dânsa? Dar dumneavoastră, oameni buni, cunoaşteţi căpăţina asta? Dumneata,—Cutare,—o cunoşti? Răspunde-mi!

Şi omul întrebat îşi aduse numaidecât aminte c'a isbit-o cu piciorul, cât colo, în livadă.

Şi altul iar, şi toţi câţi se'mpiedecaseră la cosit de dânsa, o cunoscură:

— Asta-i căpăţina de cal pe care am întâlnit-o eu... şi eu..... şi eu.

— Ba nu!—strigă omul. Asta nu-i căpăţina care stă de patru ani în gardul meu, în drumul tuturora, şi nu-i nici căpăţina pe care dumneavoastră cu toţii aţi isbit-o cu piciorul. Asta-i lada'n care-mi păstrez eu comoara! Aici îmi stau paralele mele de patru ani de zile!

Şi destupând-o, au curs pe masă o mulţime de galbeni frumoşi.

Şi-a avut, aşà, omul dreptate, şi femeia n'a avut.

Şi toţi au zis că aşà este cu dreptul! (1).

Acum, pe temeiul mărturiilor, să vedem prilejurile când se îngropau comorile, cari, pentru oameni de rând, închipuesc numai grămezi mari ori mici de bani.

Puţine au fost acele aşezate acolo de omul pe care nu le puteà ţine în casa lui, de frica cheltuelii, ori în aşteptarea unei folosinţe de mai târziu, cum ar fi comândarea trecerii la vieaţa de veci. Prin Bucovina se povesteşte despre un împărat, un vodă, care „a strâns comorile acelea şi le-a ascuns acolo, nu pentru lacomia oamenilor, ci să aibă cu ce plătì *vămile* sau *punţile în lumea cealaltă*" (2).

Mai deasă a fost însă grija ca acele agoniseli să nu încapă cu sila în mână străină.

„De frica *Turcilor*, — scrie un muscelean, Românii fugiau de-şi făceau case pe dealuri şi prin păduri. Porumbul îl puneau în gropi, şi ca să nu se recunoască, puneau deasupra pământ cu iarbă. Banii îi pitiau în căldări şi în borcane, şi-i băgau în pământ. Când fierbe cocleala pe ei, *joacă comorile*" (3).

Credinţile acestea le aflăm pretutindeni însă; alături de Turci, se pot numărà *Muscalii*, chiar pentru părţi din Transilvania (4), şi *Tătarii*, pentru întreaga Moldovă.

Multe comori au rămas de pe urma *hoţilor*, cum de altfel, am mai pomenit, „de pe vremurile când erau *haiduci* şi hoţi de codru, de-şi băgau banii în pământ prin păduri ori prin peş-

(1) Culegere din Oltenia şi împărt. de d-l P. Danilescu, înv. în com. Panaghia.

(2) Marian, *Tradiţii poporane române*, Bucureşti 1895, pp. 86 7.

(3) C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, Bucureşti 1910, p. 89.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

eri, şi dacă se întâmplà să se prăpădească, rămâneau acolo" (1)

In aceasta privinţă, iată o povestire bucovineană:

„Pe timpul lui Vasile, Voievodul Moldovei, se aflà aproape de oraşul Siret o pădure deasă ca sâtă, ticsită de stejari şi fagi umbroşi, înalţi şi scorţoroşi, şi de o *bătrâneaţă* însemnată.

Adesea se auzià de acolo chiar în ziua mare urletul lupilor şi mornăitul urşilor. In pădurea aceea, într'o văgăună, sub o stâncă straşnică de mare, erà ascunsul unei cete de hoţi, — doisprezece la număr,— cu un căpitan *stravân* ca smeul şi înalt ca bradul, cunoscut în toată ţara, groaza bogătaşilor şi a neguţitorilor, dar milostivnicul vădanelor, orfanilor şi al săracilor. Cu toate ca nu lăsà nici când săracii pe cari-i întâlnià cu mâna goală, totuş omorîse mulţi oameni, cari nu se dau prădaţi. Dar şi casa erì după un astfel de omor pradă focului. Nimeni nu se aflà să poată face acestor tâlhării groaznice un capăt.

Odinioară prădară hoţii şi o biserică. Nu mult după aceea se îmbolnăvì conducătorul hoţilor greu. Zăcând el aşà singur pe patul morţii în vizuina sa, văzù de odată o pară mare în al cărei mijloc se arătă chipul patronului bisericii prădate.

Criminit de spaimă, auzià ca în vis:

— Cu dureri sfâşietoare vei finì în curând viaţa ta cea păcătoasă, dacă nu te vei întoarce de pe drumul cel spinos, şi nu te vei lepădà de meşteşugul ist uricios şi blăstămat de Dumnezeu; iar lucrurile prădate din locaşul dumnezeesc, să le duci îndărăpt!

După aceste cuvinte nu mai ştiù hoţul hoţilor ce se mai făcù cu dânsul; el leşină, şi de-abià după două zile se trezì în mijlocul tovarăşilor, cari-l deplânseră, ţinându-l mort. El le povestì despre vedenie şi ameninţare, le spuse că se vor şterge de pe faţa pământului, cum nu vor ascultà ei acele cuvinte sfinte, şi după ce luă dela fiecare jurământul că se va lepădà de hoţie, se împărţiră după însănătoşarea *baciului* (2) cu odoarele şi banii prădaţi.

Căpitanul dădù fiecărui partea sa, le amintì înainte de despărţire mai odată despre făgăduinţa lor, şi după ce dorì fiecărui o cale bună şi noroc, gândì unde să-şi ascundă el partea sa, trei-

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

(2) Se zice, prin urmare, *baciu de hoţi*, căpetenie de hoţi.

sprezece poloboace ticsite cu galbeni. Intr'o pivniţa, pe coasta dealului, in faţa oraşului Siret voià să-şi cufunde averea. El îşi aduse patru zidari, le fagăduì mulţi bani, dacă vor zidì în timpul nopţii o pivniţă. Pivniţa erà gata, dar în zadar se opintia sa bage toate buţile cu galbeni: numai douasprezece aveau loc. De aceea îngropase al treisprezecelea poloboc înaintea pivniţii. Dupa toată munca le dădù zidarilor voie să-şi iee din buţile puse în pivniţă atâţia bani cât vor puteà duce. Dar vai! *baciul* încuiă pivniţa şi într'însa, pe sărmanii zidari. Acuma de-abià erà el si ur că nu va şti nimeni de comoara ascunsă. Cu un săculeţ de galbeni se suì pe o trasură, cârnind spre un oraş învecinat, und aveà să se precestuiasca. Aproape de oraşul amintit, pe când trecea el prin pădure, gândià căpitanul hoţilor cum să omoare şi viziteul, tovarăşul său cel din urmă. Cu un cuţit ascuţit, îl străpunse pe neştiute în spate, Viziteul căzù mort între cai, aceştia se speriară, răsturnară trăsura, şi aninat de un proţap, fu nevrednicul hoţ *tariat* de moarte. Aşà finì el vieaţa sa cea păcatoasă. Comoara ascunsă încă n'a ridicat-o nimeni, măcar că *pivniţa se deschide totdeauna de Paşti* pe timpul Invierii Mântuitorului nostru" (1).

Printre prilejuri, să nu se uite *răsmiriţele, — vrăjbile,* când lumea trebue să se pună la adăpost în grabă:

Un „föster",—forestier, când cu „vrajba", „într'o seară, când tocmai erà vorba să-şi vadă de drum... cu nevasta săpau cevà sub un păr... Îşi îngroapă galbenii şi auriturile". Unei fete din casă îi spune: „Malvino, tu rămâi aici, că ţie n'are să ţi se întâmple nimic. Aici sunt cheile dela case; poartă de grijă şi când s'or mai potolì vremurile, ne întoarcem şi ne-om îngrijì şi de tine. Bani şi *aurìturi,* n'a rămas nimic. Le-am luat noi" (2).

Turcii, despre a căror bogăţie poporul nostru încă îşi mai aminteşte, ne-au lăsat, la isgonirea lor din părţile noastre, numeroase comori (3). Prin Dobrogea mi s'a povestit cum că cutare gospodar s'a îmbogăţit, numai fiind că a dat pe din două cazanul de bani de care l-a aflat în ogorul său, după arătările cutărui

(1) *Şezătoarea,* V, pp. 76 9.
(2) Ciura, *op. cit.,* pp. 25 36, bucata: *Comoara.*
(3) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

Turc, care, călăuzit de arătările tatălui său, bejănărit după 1877, a venit să sape o uitată moştenire părintească.

O astfel de comoară se află pe muntele Ţeţin de lângă Cernăuţi. „În Ţeţin sunt *Draci.* Oarecând au fost pe aici Turcii şi au făcut cetate acolo şi umblau toată ţara. Veniau împăraţi cu bătălie împotriva lor, de împuşcau pe feresti, dar nu-i puteau birui. Pe urmă nu au avut ce face şi-au trebuit să se ducă. Da banii, cât prădaseră din ţară, au rămas, cu poloboacele cu tot, acolo; şi pentru că n'au putut să-i iea cu dânşii, i-au blăstămat să fie ai Dracului până s'or întoarce ei. Dară ei nu s'au înturnat mai mult, şi acù au rămas *Dracii* stăpâni acolo şi-i numără"(1).

Dar cele mai multe comori ne sunt rămase dela acei soiu de oameni care a trăit înaintea noastră, adică dela *Urieşi* sau *Jidovi,* cari şi-au luat tălpăşiţa de prin părţile noastre îndată ce fata de Jidov a venit acasa dela câmp cu o sumă de-alde noi, în poală (2).

Cu privire la comorile Jidovilor, iată câtevà povestiri:

Întâia este culeasă din târgul Ştefăneşti, jud. Botoşani:

„În vremea veche erà pe ici, prin împrejurimile târgului, o naţie de oameni urîţi şi mari de mama focului. Iştia erau *Urieşii.* Aşà erau de mari oamenii iştia, că unul din ei, dacă puneà un picior pe malul Prutului, ajungeà cu celălalt tocmai la Nistru.

Urieşii aveau averi nenumărate, bănet mult, *fièrăt* de bani, să nu-l poţi duce în zece care. Iar atunci când murià vreunul aveau obiceiu să îngroape cu el, şi toate averile lui.

Au trăit ei şi au necăjit lumea prin locurile acestea multă vreme, până a vrut Dumnezeu că într'o zi, nu ştie nimeni cum, a dat între Urieşi o boală, buba cea neagră,—şi curând-curând, s'au stins aproape toţi din vieaţă. Puţini cari au rămas, au îngropat pe morţi chiar în poiană, unde sălăşluiseră, iar ei au plecat. Unde s'or fi dus, nu se ştie. Şi uite, vezi? Movilele cele din câmpul Burcilor sunt mormintele Urieşilor.

La zile mari, când se revarsă zorile, dacă cinevà s'ar uità cu luare aminte spre Burci, ar vedeà într'acolo *arzând focuri* mari şi multe. Şi *focurile arată chiar locurile unde sunt îngropate comorile Urieşilor.*

Da ferit-a Sfântul să poţi pune mâna pe comorile istea! Te-ai

---

(1) Voronca, *op. cit.*, pp. 479 80.

(2) Cf. T. Pamfile, *Povestea lumii de demult,* Bucureşti 1913, pp. 157 şi urm.

alege cu vreo poceală, dar cu ispravă nu. Câţi nu s'au încercat cu lucrul ăsta, fel şi chip. Zadarnică le-a fost însă truda. Că se duceau oamenii, făceau săpături în locurile unde zăriau focurile şi ajungeau chiar de loviau cu hârleţul de *ceaunul* care sunà dedesubt. Dar nu puteau să-l scoată nicidecum. De ce săpau, de aceea ceaunul se lăsà tot mai jos, şi nici odată nu puteau să-l dea afară.

Un sătean din Ştefăneşti, anume Macută, a văzut şi el într'o noapte arzând *comoara*.

S'a întovărăşit cu alţii şi s'a dus să facă săpături şi s'o desgroape. Au săpat ei până la miezul nopţii, fără a scoate lucrul la capăt. Atunci, odată, ce-au văzut, să vă ferească Dumnezeu. Venià în spre ei despre Başău *o namila de om lungă, lunga, de nu-i mai aflai măsura.*

Acela, se vede, erà vr'un *Urieş; venià să-şi apere comoara.*

Atât le-a trebuit oamenilor. Cum l-au văzut, au părăsit lucrul şi au rupt-o de fugă spre târg. Iar în urmă-le au auzit un sgomot straşnic, adus de năruitura gropii, şi au mai auzit un huruit si un sunet de bani. Nu s'au mai uitat însă înapoi, ca li erà teamă oamenilor, să nu rămâie neoameni.

Urieşii ceia pociseră şi împietriseră multă lume care le cercetase comoara" (1).

Unii spun că şi comoara de pe Ţeţin e lăsată de Uriaşi, pe locul unei cetăţi, cum au mai avut la Roşa şi Stânca, toate localităţi în Bucovina. În comoara dela Ţeţin stăpâneşte *Necuratul*, pe care, un osândit la spânzurătoare şi svârlit acolo, l-a văzut căutându-i nevasta în cap (2).

O altă povestire o aflăm în jud. Muscel. E vorba aici de *Jidovi:*

„Jidovii ăştia, înainte de a se stinge de pe pământ, au făcut săpături, şi mai cu samă pe la răspântii, *au îngropat cule de bani*, că aveau de unde.

Aşà de pildă... piatra cea mare de lângă troiţa din Ţigăneşti tot de Jidovi e făcută acolo şi sub ea au pus ei o culă de bani.

D'aia, în multe rânduri, şi mai înainte vreme, şi mai încoà, au stat oamenii la pândă, nopţi întregi, să vază: *joacă ori nu*

---

(1) C. R.-Codin, *Legende*, ş. a., pp. 29 30.

(2) Voronca, *op. cit.*, p. 480.

joacă comoara acolo, şi în ce parte joacă. Le sfârâià inima bieţilor ameni sa scoaţă bani. Dar puteau să facă vreo isprava? De loc! Cum se duceau, venià la ei noaptea *o arătare de om cu fes roş în cap;* aveà în mână un săculeţ de bani. Se strâmbà la om îi arată *săculeţele,* fără sa i-l dea, îi da cu „sic" şi-i ziceà:

Fugi mă, că banii nu sunt ai tăi!

— Păi ai cui sunt?

Sunt ai lui „Ion"! răspundeà ăl cu fesul roş şi pierià p'aci'n colo, fără să spuie cine e ăla Ion" (1).

Ori dela cine vor fi rămas, comorile sunt de două feluri. *comori bune,* bani buni, şi *comori rele,* bani răi. Unele au fost lăsate spre norocul cui se va întâmplà să le afle, iar altele sunt *legate, blăstămate, vrajite,* ca nimănui să nu priească. Erau unii „de aveau bani şi n'aveau cui să-i lase, ori nu vreau ei să-i lase nimănui moştenire, şi mai bine ziceau ca să-i găsească al cui va fi norocul; şi îi îngropau în pământ în câte o grădină, de făceau groapă, şi băgau banii, şi apoi, deasupra, sămănau câte un pomişor; ori îi îngropau lângă câte un pom mare, la rădăcina lui, ori îi băgau în câte o scorbură, ori îi ascundeau în altă parte, după cum credeau" (2).

Comorile rele, închinate *Răilor,*—cele *vrăjite, afurisite* sau *legate,* — „le-au pus oamenii răi, oamenii sgârciţi, de erau siliţi de vremuri să se despărţească de bănişorii lor. Şi când îi îngropau, îi îngropau cu gândul de a-i scoate iar; de aia îi afurisiau, că oricine îi va găsì şi-i va scoate înaintea lor, să-i fie şi să paţă aşà şi aşà. Şi apoi ei se întâmplà de muriau şi banii rămâneau juraţi în pământ.

Alţii iar, când vedeau că li se apropie sfârşitul, şi aveau bani, şi de răutate, nu vreau să-i lase nimănui, mai bine îi îngropau în pământ şi-i afurisau: de găsit să se găsească, dar numai după atâta şi atâta vreme să se poate scoate. Şi cine va vedeà comoara mai întâiu, ori cine se va atinge mai întâiu de ea, iar să-i fie şi să paţă aşà şi aşà!" (3).

Aceste credinţi, legate totdeauna de zadarnicele scormoniri ale

(1) R.-Codin, *Legende,* ş. a., pp. 29 30. Cf. şi o povestire ce vom da-o mai încolo după *Ion Creangă,* VII, pp. 262 6.

(2) Marian, *Sărbătorile,* I, p. 250.

(3) *Ibidem,* p. 252.

pamântului ce ascunde comorile, sunt de altfel îndeobşte cunoscute.

Vasul în care se puneà banii nu puteà fi de lemn, decât numai rare ori: ceaunul de schijă sau tuciul, ulciorul sau oal de pământ ars, dar mai ales vasul sau *„caldarea"* de aramă, cu neapărata toartă, erau cele mai bune pentru păstrat banii, la cut. r loc, lesne de ţinut minte, sau în preajma unui semn, un *bour* Pentru „averi", ale „prea bogaţilor şi prea măriţilor împăraţi" trebuiau beciuri mari, tainiţe adânci, unde să se întocmească ş să se păstreze; uşile erau de fier şi lacătele nu se mai puteau descuià acolo decât cu cea mai mare greutate, cum vom vede

---

CAPITOLUL II.

Legământul.

Din cele de până aici se vede că mai întotdeauna, omul își îngroapă comoara cu mânie și cu o dorință ca tot el să aibă parte de dânsa la o vreme prielnică, iar când aceasta n'o mai poate dorì, din pricina unei vrâste înaintate, răutatea sufletului său îl face să dorească mult ca agonisita lui să nu intre nici odată pe mânile nimănui, ci pe vecii vecilor să rămână neștiută și neclintită în pământ.

Cinevà de pază n'ar stricà, și acela îl vom vedeà că este. Prin urmare acelui spirit i se lasă comoara în samă, și această lăsare am puteà-o numì legământ, ursire, blestem, vrajă, închinare sau altfel; comoara închinată nu se mai poate aflà nici odată, sau dacă se află, nu se poate scoate din pământ. Cel ce ar încercà s'o scoată, este supus feluritelor primejdii. Dacă totuș, legământul este făcut ca cinevà s'o descopere „odată și odată", se pune o anumită condițiune, pe care săpătorul, mulțămită mai întotdeauna norocului său, o îndeplinește. Iată câtevà mărturìi:

Una din Oltenia:

„Unii bani nu sunt curați, adică sunt blestemati ori *jurați*, ca oricine îi va scoate, cu ei să nu poată face nici o ispravă. Așà i-a sorocit pe ei acei ce i-au îngropat: i-au dăruit *Necuratului* din necaz și inimă rea. Oamenii cari caută și-i sapă, de multe ori rămân tâmpiți și betegi, *șoimăniți*,—din pricina spiritelor cari păzesc comorile și aprind focul pe ele" (1).

A doua, din Transilvania:

„Și când îngropà comoara, dacă nu o lăsà, la noroc, să o găsească cui i-o fi dat, atunci *o ursià*. Comoara se ursià așà căziceà să o găsească după atâți și atâți ani, să o găsească cutare

(1) *Ghilușul*, I, no. 11 12, p. 18.

sau cu tare, să fie băiat ori fată, să fie om mare ori bătrân, or să fie neam, că mai ales se ursià să se găsească din neamuri. Şi aşà o ursià, adică îi spunea că atunci *să joace*, când va fi ori o rudă, ori un nepot, ori cine vrea să o găsească" (1).

Din legăminte, pomenim următoarele, pe cari le-am întâlnit în povestiri şi credinţi:

Să n'aibă nimeni parte de o comoară, dacă nu va face cu o parte din bani milostenii: să dea *sărindare* pe la biserici şi mânăstiri, să facă o *fântână* lângă un drum, să cumpere nişte *vaci* pentru case nevoiaşe cu mulţi copii, să facă *case* pentru femei vaduve, să cumpere pământ pentru copii orfani (2) şi alte binefaceri de soiul acesta; numai astfel urmând, ceilalţi bani vor aduce sporul îi gospodăria lui, şi-i vor pregătì fericirile de pe lumea cealaltă, căci *«dar din dar se face raiu»*.

De comoară să n'aibă parte decât cel ce-a îngropat-o. Dacă hotărăşte ziua sau prilejul când se va duce s'o desgroape, nu va puteà face aceasta mai înainte, căci *Nichiduţă* nu-l va lăsà (3). Astfel comoara din muntele Teţin de lângă Cernăuţi, care cuprinde toată averea *Împăratului Constantin*, bine pecetluită, nui poate fi deschisă de nimeni, căci atunci când acest împărat a pus deasupra pivniţii acea mare lespede de piatră pe care şi-a scris numele, a hotărît că nimeni să nu poată umblà acolo, până nu va venì el singur (4).

Să n'aibă parte de comoară decât cel ce va intrà în tainiţa unde a fost încuiată, în ziua când uşile se vor deschide singure, cum de pildă, este ziua de Paşti.

Iată ce ne spune o povestire despre comoara din piscul Orlea din munţii din vecinătatea Haţegului:

„Se zice că în interiorul piscului Orlea se află un palat ruinat care-i plin de toate avuţiile şi scumpetele lumii. Palatul întreg de aur, acoperit cu diamante, uşile, mesele, scaunile, podelile de argint, iar în palat, pe tronuri strălucitoare ca soarele, şed împăraţi, cu coroanele pe cap, răzemaţi pe toiege. In colo, prin palat vrafuri de galbeni de-ţi ieau ochii. Porţile acestui palat, spune

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 150 1.
(2) *Şezătoarea*, V, p. 108.
(3) *Ion Creangă*, IV, p. 240.
(4) Voronca, *op. cit.*, p. 709.

radiţiunea, sunt jos, în undele râului ce curge pe sub pisc. Ele însă nu se deschid decât odată în an şi anume când dă întâiu 'n toacă, în ziua de Paşti; atunci se dă apa în lături, se deschid porţile, şi stau deschise cât ţine serviciul divin în dimineaţa de Paşti.

Cine va pândì aceste momente, poate să intre în palat şi să-şi iea avuţie cât voeşte. Dacă însă ar apucà să se închidă porţile înainte de a ieşì el, atunci trebue să stea închis până la anul.

Când eram în şcoală în Haţeg,—scrie culegatorul acestei povestiri, erà un locuitor în oraş, cam într'o ureche de altfel, despre care se ziceà că a păţit-o de a şezut un an închis în palat. Cu toate acestea, sarmanul erà sărac, lipit pământului. Se vede că nu putuse luà nimic din avuţiile fermecate ale palatului" (1).

Să n'aibă parte de comoara decât cel ce va descuià lacatele azilor cu bani sau ale uşilor de la tainiţă, cu iarba fiarelor.

Iată şi aici o povestire:

„Pe valea Moldovei, în jud. Neamţ, într'un sat, un gospodar s apucase să-şi facă un beciu în pământ, pentru ţinut zarzavaturi. Cum sapă omul, numai ce dă de o uşă de fier foarte groasă, încuiată c'o lăcată cât o oală de praznic de mare. Curios de-a afl omul unde duce acea uşă, dă s'o spargă ori s'o descuie, dar toate silinţele-i fură zadarnice. Văzând că nu poate reuşì de-a intrà pe uşă, face o borta pe alăturea de uşă, într'un perete de piatră foarte gros, şi greu tare de stricat.

După o muncă neobosită, omul reuşeşte a sparge peretele şi a privì în groapă spre care duceà uşa, dar ce să vadă! Înăuntru erà o casă foarte spaţioasă, luminată de *patru stâlpi ce luminau ca ziua*, în cari erau o mulţime de coşărci cu fel de fel de bani. O bogăţie ne mai pomenită zăceà sub casa omului nostru.

Bolta aceasta erà păzită de o *umbră* ce stăteà în dreptul mesei, pe care erà aşezată o carte deschisă şi două sfeşnice cu lumânări aprinse.

Când omul voià să se ducă încotrovà, umbra se luà după el şi-i arătà cu mâna masa. Omul, nefiind prost din fire, şi-a închipuit că în carte trebue să fie scrise condiţiile cu cari s'ar puteà ridicà banii din subterană. Şi aşà şi erà. Se duce omul după

1) *Revista critica-literară* I, p. 459.

cărturari iscusiţi şi nici unul n'a putut deslegà ce erà scris, decât o moaşă din Bacau. Şi care erà prima condiţie? Că nimene să nu îndrăsnească a luà vreo monedă din acea uriaşă comoară, caci e vai şi amar de el. Cine vrea să aibă comoara, pe lângă alte condiţii de *milostenii*, trebuià să descuie lăcate dela uşă cu *iarba fierului* adusă'n potirul dela biserică.

Multă lume a umblat după procletul de iarba fierului, dar pace! Iarba fierului nu s'a găsit şi comoara zace tot acolo unde e" (1).

Prin unele parţi însă mijlocul de a aflà iarba fiarelor se cunoaşte (2).

Une ori cei ce-şi îngroapă comorile pun legăminte cari trec peste margenile glumii. Astfel unul hotărăşte că acel ce va mâncà spurcatul de deasupra comorii, îşi va luà comoara în stăpânire (3).

Alte ori comoara este blăstămată să nu fie găsită şi luată decât cu moarte de om, după cum, poate, s'au şi adunat acei bani. „Omul îngenunche lângă groapă şi zice:

— Cum i-am luat, aşà sa-i iea de aici cel cei-o găsì!

Şi atunci, Dracul se apropie de cel ce-şi îngroapă banii şi aude ce spune (4).

Spurcatul, ştiind pe ce-i jurată comoara, iesă înaintea comorii şi cere ce are de cerut. „Unele comori sunt jurate pe câte un suflet, şi nu le poate scoate până nu-i dă un suflet: ori îi dă o lighioană, o găină, un câne, un purcel cevà, ori îi dă un om, dacă cere suflet de om, când îi dă peste groapa de unde vrea să scoata comoara, şi zice ca al lui să fie. Câte unul îşi darueşte din copiii lui, dacă cere suflet de om, numai ca să o poate scoate, că zice că „dacă va murì, l-oiu îngropà eu!" Da nu moare totdeauna ăl dăruit, că uneori nebuneşte, ori se poceşte, de ajunge de chin, ajunge neom. Şi numai după ce-i dă *Răului* ce a cerut, numai atunci o poate scoate, şi o poate numai noaptea, că zice că-i iea norocul" (5).

Cel ce sapă peste legământ comoara şi pune stăpânire pe bani, nu are nici un folos de dânşii; unul ca acela, nu numai că nu

(1) *Şezătoarea*, I, pp. 286 7.
(2) Cf. T. Pamfile, *Jocuri de copii*, Bucureşti 1906; vezi şi mai dep rte.
(3) *Şezătoarea*, I, p. 285.
(4) *Ibidem*, V, p. 107.
(5) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 253.

va aveà nici un spor, dar îi va merge mai rău ca înainte: „lucrul Dracului se face lup în gospodăria aceluia şi mânâncă tot ce află primprejur (1).

Prin jud. Suceava se povesteşte că un astfel de om, neputând pune mâna pe bani, s'a rugat de umbra vrăjitoare, ca să-l împrumute cu cevà. Umbra i-a dat, şi omul a socotit că va puteà înşelà, ne mai ducându-i împrumutul înapoi. N'a trecut însă mult după aceasta, şi omul s'a îmbolnăvit; pe când zăceà, i s'a spus în vis să ducă banii luaţi cu împrumut înapoi, dacă vrea să se facă sănătos. Şi astfel, urmând, omul s'a însănătoşat (2).

(1) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
(2) *Şezătoarea,* I, p. 287.

CAPITOLUL III.

Ştima banilor.

Prin *Ştima, Schima, Scima* (1) *banilor* sau *comorilor*, sau *Duhul banilor* sau *comorilor*, se înţelege fiinţa nevăzută care are în stăpânire comoara de bani sau de lucruri scumpe, îngropată sau întăiniţită în pământ. Această stăpânire o are prin legământ dela cel ce-a dat fiinţă comorii.

Y. După credinţile populare, *Ştima banilor* are mai multe feluri de înfăţişări.

Ştima comorilor bune sau curate este un *om* sau o *femeie cu îmbrăcămitea albă*. Dacă-i bărbat, are *barba albă;* dacă-i femeie, are *cosiţele albe* (2).

După alte spuse, Ştima comorilor curate ar fi *Îngerul* sau *Cel alb* (3), *Omul cel alb*, cum se numeşte prin unele părţi din Transilvania, şi după care, asemenea comori se cunosc: „Şi când vezi că joacă comoara, să-ţi fie ochii într'acolo, ca să nu o pierzi, că *flacăra se înalţă până de trei ori;* şi dacă te duci să pui semn, *joacă* până te apropii de ea; şi dacă ţi-e dat dela Dumnezeu, şi dacă e comoara bună şi ai pus semn unde o ai văzut că joacă, atunci o poţi scoate oricând, că *comoara bună o păzeşte Îngerul.* Şi când o vezi că joacă, el ţi se arată în haine albe, de se zice că se arată *Omul ăl alb;* şi te chiamă şi-ţi arată unde e; şi dacă nu vrei să te duci, vine el la tine şi-ţi cere un semn şi pune în locul unde e comoara" (4).

Alte ori, nehotărîndu-se Ştima, se zice că este o *umbra*, după cum am văzut-o în unele din şirele de mai sus, încunjurată de

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 247. Academia Română, *Ms. no. 3418*, p. 241: Comorile sunt păzite de nişte *Porcoaie* numite *Stăfii.*

(2) Cred. Rom. din Vatra Dornei, Bucovina, împart. de d-l Teofil Bizom.

(3) Impărt. de d-l P. Ugliş, Ardeal.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

sfesnice (1). Ea pare a fi însăş ceea ce-a îngropat comoara (2), omul care îşi dă din comoară, cum ar da din banii săi, tuturor celor ce cer în ziua când se deschide beciul cu bogăţiile (3).

Smeul, care după multe credinţi păzeşte comoara, vra să spună puterea pe care un astfel de păzitor trebue s'o aibă, spre a se împotrivì celor ce-or căutà să-i nesocotească slujba ce-o are. Ca şi umbra, el face cu banii încredinţaţi lui, aceea ce voeşte.

„Unui om din Meregyo îi promiseseră *Smeii* comori mari, dacă va venì la ei cu un tovarăş priincios.

Unul merse cu *femeia* sa. Când se apropie de locul destinat, erà omul trudit, şi adormì pe poalele femeii sale. Atunci veniră *Smeii*, şi-i plăcură femeii atât de mult, încât ea le făcù semn ca să se apropie şi să taie capul bărbatului, pentru ca să se poată apoi *tâlnì* cu ea. Dar Smeii treziră pe bărbat, îi descoperiră cele întâmplate şi-l respinseră cu cuvintele, că să aducă o fiinţă mai priincioasă decât femeia sa. Omul merse acasă şi aduse curând după aceea *cânele* său. Smeii îl atacară acum în şagă, dar cânele îl apără cu curaj; ei îşi împliniră apoi promisiunea şi-i deteră omului comorile“ (4).

(1) *Şezătoarea*, I, 28).
(2) *Ion Creangă*, VII, p. 262. C. Rădulescu-Codin, *Legende*, ş. a., pp. 29 30.
(3) Cred. Rom. din com. Vatra Dornei, Bucovina, împărt. de d-l Teofil Bizom.
(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 249.

Povestirea e culeasa de Schmidt din Transilvania. O întâlnim însă, cuprinsă în altă povestire şi prin judeţele de miazănoapte ale Moldovei.

Un boier, căutând sa înfrângă cerbicia unui ţăran, care se folosià de sfaturile părintelui său batrân, îi zise :

— „Mâni sa vii la poruncă cu un prieten şi doi neprieteni.
Bine!
Se duse iar la tată-său :
Ce să fac, tată! Uite ce mi-a zis boierul!
— Mai, du-te cu *femeia*, *mâţa* şi *cânele!*
Ista se duce.
Măi, trage un ciomag în motan! zice boierul.
El îi rade un *dârjău*, de, cât ai scăpărà, bietul motan erà tocmai pe şură.
Chiamă-l înapoi :
Pis, pis!..
Motanul nici nu se gândeşte să vie.
Mai, dă şi în câne un ceatlău.
Şterge iute şi cânelui un *felezău*.
Cheamă-l înapoi!

Mai des, după acestea, întâlnim *Ştima* sub felurite înfăţişări: de om (1), *vulpe, lup,*—când, să nu-i zici că-i vulpe ori lup, şi care nu se poate apropià de cel ce sapă comoara mai mult de cât trei paşi (2), de *câne, mâţă, cocoş, Neamţ, frunză,*—pe care nici n'o bagi de samă că sboară (3),—de *capră* (4) şi tot soiul de *Iesme* cari caută să înspăimânte pe cel ce vrea să le fure comoara lăsată în păstrarea lor (5).

Diavolul însă, cheme-se Nichiduţă sau ori cum, este cel ce mai întotdeauna, fie singur, fie că stă pe scaun cu cei „12 miniştri", cum se'ntâmplă în lăcătuita comoară lăsată de-un paşă în muntele Ţeţin,— stăpâneşte comorile rele, pentru care cuvânt este botezat chiar cu numele de *Cel-de-pe-comoară* (6),—„Drăcuşor mic, negru ca ceaunul,cu fes roş în cap, cu ochii ca focul şi cu nişte *cănci* la mână, ca dinţii pieptenilor de câlţi", ceeace este tot una cu „Dracul-gol", adică, „curat Dracul".

El vine la comoară în clipa când omul ce-o îngroapă ori o încuie, face legământul (7) şi rămâne stăpân atâta cât trebue, sau atâta cât poate, îngăduindu-şi câte odată să facă şi câte o în-

Nea Tărcuş, nea Labaş, nea... nea, cuţu, nea...a!

Cînele vine mişcând coada şi se gudură pe lângă stăpânu-său.

Măi, mai dă şi femeii doua palme.

Cum a atins-o,—cu muierea ţi-ai pus în cârd, unde a început ea a racni şi a zice:

Ptiu! luà-te-ar Dracul...."

Şi-l spune pe bărbat boierului, că are pe tată-său ascuns în pivniţă. (Impărt. de d-l M. Barbu, Grămeşti, jud. Dorohoiu).

In legătură cu *Strigoii*, a se vedeà această povestire în T. Pamfile, *Mitologie romănească*, I, pp. 154 5.

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 480: bătrân care trage din ciubuc.

(2) *Şezătoarea*, V, p. 109.

(3) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 244.

(4) Ion Creangă, *Opere complete*, glosar: *Arătare* ce apără comoara; Creangă îi zice şi *Chima*, într'un loc din „Harap-alb".

(5) Spus de N. Şutoianu, com. Câineni, jud. Vâlcea. — *Convorbiri literare*, XX, pp. 809 10. V. A. Urechie, cercând locul de înmormântare al lui Miron Costin Cronicarul, în Bărboşi, a auzit pe-un ţăran arătându-i „lângă iaz, unde sunt şi acù multe şipote, un beciu, din care, dacă vrei să te bagi înlăuntru, iesă un *buhaiu alb* şi te omoară, că *păzeşte comorile* boierului celui tăiat..."

(6) Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

(7) *Şezătoarea*, V, p. 108.

lesnire muritorilor, cum deadreptul o face şi în alte împrejurări. In această privinţă iată o povestire care se aude în Bucovina:

La comoara din muntele Ţeţin, de lângă Cernăuţi, de mult, erà acolo o gaură ca de fântână, unde alţii au vârît pe-un puşcăriaş ca să vadă ce poate fi înăuntru. Puşcăriaşul a găsit acolo pe un bătrân ce trăgeà din ciubuc, care l-a întrebat dacă a venit cu voie ori fără voie. Auzind c'a venit fără voie, i-a dat o cuşmă de galbeni, îndemnându-l sa spună celor ce l-au trimis, sa-l lase în pace, că de nu, va face să fie târgul înnecat.

Altul, care a intrat de bună voie, a fost îndată prefăcut în bucăţi (1).

Alţii, tot despre această comoară, povestesc următoarele:

„Zice că erau trei fraţi săraci, şi au pornit prin pădure. Unul din ei a zis ca să jupească un copac să facă funie şi să-şi deie drumul acolo, să vadă ce-i.

Au intrat doi şi cel mai mare a rămas afară.

Necuratul sta la masă. I-a întrebat ce vreau?

Cel mijlociu cerù un sac de cărbuni. Şi-i dădù. Cel mic, un sac de galbeni. Iar îi dădù.

Au scuturat de funie şi fratele lor i-a scos.

A mers şi acesta şi a cerut trei saci de galbeni. Diavolul s'a mâniat foc c'a cerut trei, fără soţ şi l-a pus la lucrat fierul, un an; a zis că de ce n'a cerut ca cel mic..... După un an, când a ieşit cel mare, nu mai aveà piele pe trup; toată i-a fost ars de foc; numai ciolanele i-au fost rămas" (2).

Şi în sfârşit, altă povestire tot despre această comoară:

„Un om din Ciucur zice că-şi omorîse femeia, şi în loc să-l spânzure, i-a dat drumul acolo. Dracii din lăuntru l-au întrebat ce caută între ei; nu se teme?

— Faceţi cu mine ce-ţi vrea, că eu tot am să mor, că mi-am omorît femeia!

— Te ştiu,—zice unul,—doară eu te-am *iudit* trei ani ca s'o omori!

Şi pentru ca să aibă semn că a fost acolo, i-au dat o pereche de pistoale de diamant ce luminà locul.

Prezesul le-a luat dela el şi le-a pus în cuiu, dar Necuraţii

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 480.

(2) *Ibidem*, pp. 480 1.

î le-au luat şi au pus nişte copite de cal în loc. Când s'a uitat prezesul, a avut ce vedeà!" (1).

Iată şi o povestire moldovenească:

„Zice povestea că sub nişte dealuri ponorîte, căptuşite cu păduri, erau nişte pivniţi, unde, de multă vreme, de când cei mai bătrâni de azi nu ţin minte, erau zăcăminte de bani. Se spuneau multe pe socoteala banilor celora, că cine cum trecea pe acolo, erà ispitit de hrubele acelea, de dealurile ce purtau în sânul lor atâta bănărit.

Dar dela o vreme tot şi-ar fi luat lumea de o grijă; ar fi zis că cele ce se spun sunt minciuni băbeşti, dar în tot anul, *la Paşti, banii răspundeau că sunt, prin flacăra albăstrie-vineţie* ce pâcâià în întunericul nopţii Invierii.

Toţi erau ispitiţi, dar nimeni nu îndrăsnià să se atingă, că obiceiul *Celui-cu-coarne* e să-şi pună coada pe tot ce-i lăsat în părăsire. In pivniţile acelea sălăşluiau mulţi Cornoraţi.

Intr'o bună zi, un român trecea pe acolo, şi cum s'a gândit la sărăcia lui şi la bogăţia ce stă degeaba în pivniţile Cornoraţilor, a oftat adânc. Şi cum privià omul nostru spre pivniţi, numai vede că un cap negru, ce aducea a cap de om, dacă i-ar fi lipsit cornitele, iesă la iveală şi-l întreabă:

— Ce oftezi, măi române?

Cum să nu oftez, dacă îs sărac lipit pământului şi am o casă de copii ce trag a moarte, de foame!

— Măi, hai cu mine în pivniţă! zice Cornoratul.

Românul nostru a cam sfeclit-o de-odată, dar pe urmă s'a gândit că i-i tot una: ori o trăì, ori o murì; şi şi-a ţinut cumpătul şi a intrat în întunecimea pivniţilor după Ucigă-l-toaca.

Ţine cuşma!—îi zice Intunecatul.

Şi i-o umplù cu bani de aur ce străluciau ca soarele, de s'a luminat în beciurile întunecoase şi umede.

Eu ştiu, zise Dracul, că cele ce spui tu sunt adevărate, că am fost aseară pe la tine, şi am văzut cum se băteau copiii pentru o bucată de mămăligă. La altul nu i-aş da nimica, dar ţie îţi dau, că te ştiu că eşti sărac!

Pe urmă, Dracul se făcù nevăzut, iar omul nostru, zăpăcit şi

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 481.

de vedenia Necuratului şi de strălucirea aurului, a ieşit din hrubele celea şi s'a dus acasă.

S'a sfătuit cu femeia şi s'au pus pe gospodărie. In câţiva ani nu-l mai cunoşteai de bogat ce erà. Şi pentru că erà cu stare şi-a făcut şi fini, şi cumetri mulţi.

Adeseori se puneà în capul mesei la crâşmă şi mai trăgeà câte oleacă de chef cu cumetrii, dar de plătit plătià el tot.

Cumetrii nu prea îndrăsniau să-l întrebe de unde are bani, dar într'o zi, când omul nostru erà mai cu chef, l-au întrebat. Şi el a spus cum şi de unde are el banii.

Oamenii din sat auzind, şi-au pus în gând să se ducă şi ei la pivniţa. Da popa, auzind, i-a sfătuit să nu se duca, ca să nu păţeasca cevà. Se gândià însă la altcevà popa.

Oameni l-au ascultat.

Popa nostru a mai strâns şi alţi popi, erau cam la douăzeci de toţi, şi au pornit cu icoane şi în cântări bisericeşti spre pivniţile stăpânite de Draci.

Cum ajung, iesă Scaraoschi.

— Ce căutaţi voi, bre? zice el.

— Bani!—răspund popii.

Măi, voi luaţi de pe vii şi de pe morţi şi tot nu vă săturaţi? Ia staţi să vă arăt eu bani!

Şi ca din pământ au ieşit multe cornite la gura pivniţii şi s'au burzuluit Dracii şi au făcut praf din icoane şi din popi.

Acum, malurile s'au risipit de ploi şi banii s'au scufundat t t mai în inima pământului, dar de atunci, de când cu păţania popilor, nu se mai apropie nimeni să caute bani" (1).

In afară de aceste *întâmplări*, Ştima banilor, sub orice înfăţişare ar fi, apără comorile cu toate puterile.

„Dracul sau Ştima, cum vede că se apropie vreun om de comoara ce o păzeşte cu scop ca să o degroape, o trage cu căldarea, cu oala sau ulcica, în care e îngropată, în fundul pământului, ca să nu poată da de dânsa; sau prefăcându-se în chipurile arătate mai sus, îl bagă în toate bolile şi-l alungă în toate părţile, lovindu-l peste cap, peste gură, etc., astfel că-i trece tot dorul de a săpà.

(1) *Ion Creangă*, VII, pp. 198 200.

Aşà şe zice că pe o samă de oameni, cari au văzut comori arzând şi s'au dus ca să le desgroape, *Necuratul*, duce-s'ar pe pustii, i-a purtat toată noaptea, în toate părţile, iar dimineaţa, tot în acel loc au ajuns, de unde s'au pornit. Altora le-a luat câte o mână sau câte un picior, astfel că n'au mai putut cu ele nimic lucrà" (1).

„Cel ce află o comoară necurată şi voeşte să o sape, aude un glas care îl întreabă, ca să-i dea *un suflet de om*, că altfel nu i se va da, ci-l va preface în carbuni sau altcevà. Cei ce nu voesc să asculte de acest glas, ci fară să dea ceeace li se cere, se ating de comori necurate, nu li se arata, căci îndată li se primejdueşte una sau mai multe *vite* sau lor înşişi li se strămbă gura sau li se iea o mână sau un picior, sau altă boală grea dă fără veste peste dînşii (2).

Dacă Duhurile comorilor sunt supărate peste masură, cum ar fi la o surpare a locurilor cu comorile, ele primejduesc nu numai pe cei ce le supără, dar chiar şi localitatea întreagă a surpatorilor. Despre comoară din muntele Teţin de lângă Cernăuţi se spune ca dacă ar luà cinevà piatra de acolo şi ar stricà culcuşurile Necuraţilor, aceştia ar sfărmà Cernăuţii (3).

In sfârşit, trebue sa mai pomenim şi urmatorul lucru : câte odată Duhul păzitor al comorii se aciuază şi prin locurile vecine, când acestea îi sunt prielnice; astfel sunt *fântânile,* cari se cunosc după apa lor care este „grea". Dintr'o astfel de fântâna, ca să se alunge Duhurile necurate, trebue sa se facă în preajma ei sau pe ghizdele semnul crucii (4).

La acestea vom adaugà un alt soiu de Ştimă, pentru alt soiu de comori, acele ale pământului, îngheţate acolo dela „începutul începutului", *Vâlve* şi *băi.*

Băile sunt, pentru Ardeal, *minele ;* deci sunt mine sau *băi* de aur, aşà de frumos descrise de d-l I. Agârbiceanu în romanul sau „*Arhanghelii*", cari sunt stăpânile de Vâlve, a căror zugrăvire o dăm, după alt scriitor ardelean, d-l A. Ciura :

«*Vâlva* băii !

Işi aduceà aminte de vremea copilăriei, când tatăl său veniă

(1) Marian, *Sărbătorile,* III, p. 244.
(2) *Ibidem,* p. 247.
(3) Voronca, *op. cit.,* p. 480.
(4) *Ion Creangă,* IX, p. 33.

acasă târziu, mirosind a băutură, cu doi-trei *ortaci* după el. Mamă-sa îi aşteptà cu de ale mâncării, şi ei închinau din păhare până târziu după miezul nopţii, şi spuneau la păţănii din baie.

Tu, muiere, să ştii că dăm de aur... aur mult; *iarăş s'a prapădit unul dintre noi!*

Ortacii ciocniau păharele, cu dinţii strânşi, ca să nu-i năpădească plânsul.

— Cine e? întreabă femeia cu spaimă.

— Cine să fie! Astăzi el, mâni eu, poimâni cumătru-meu, ăsta, apoi aşà pe rând, ca la moară...

Doamne fereşte!"

Apoi credinţile celor laolaltă:

— „Vezi că cu *Vâlva băii* nu te poţi prinde, că ea îi mai mare peste aur. Pe semne o fi bărână şi sgârcită, şi se mânie când vede că pun oamenii mâna pe comorile ei. De aceea cred eu că se năpusteşte asupra bieţilor băieşi şi îi omoară aşà din senin!

— Nu-i aşà, cumetre. Vâlva e o femeie tânără şi frumoasă şi nu îmbătrâneşte nici odată. Doar tot aurul e în mâna ei, tot aurul, mă, şi cel de la noi şi cel din Corna, şi din Roşia, şi din Buciumani.

Imi spuneà tata că Vâlva e tânără şi frumoasă. Işi pune ochii pe câte un fecior mai sdravăn şi când îl întâlneşte singur prin vreun colţ de ştiolnă, i se arată...

Feciorul rămâne uimit de atâta frumuseţe şi nu poate scoate nici o vorbă. Atunci ea îl mângâie şi îl desmeardă, spune că i-i drag de el şi că are să-i arăte pe unde să cerce după aur (1). Şi aşà se pomenesc unii de odata în bielşug. Dar Vâlva le cere un singur lucru: să nu spună la suflet de om că au dat faţă cu ea, căci dacă vor cutezà să-şi caşte gura, sunt pierduţi. Şi vezi, cum e omul, când dă de noroc: nu ştie să-şi pue strajă gurii; şi apoi Vâlva îi zugrumă ca pe nişte pui de vrabie. Dar pe urmă tot ei îi pare rău, căci ce ţi-e drag, tot drag îţi rămâne; şi după ce a omorît un om, dă aur din bielşug celorlalţi, ca să-şi ispăşească păcatul. De aceea e credinţa la băieşi că dacă omoară baia vreun om, dăm de aur gras! (2).

(1) A. Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale*, Bucureşti 1906, p. 98: „*Vâlva* este geniul baii". „Pe N. N. l-a dus Vâlva la aur".

(2) Al. Ciura, *op. cit.*, pp. 39 41.

După alte credinţi, asemenea ardelene, Vâlva împarte aurul prin galerii, pe măsura norocului ce-l are stăpânul, şi pleacă în alte părţi îndată ce aurul s'a isprăvit.

Unii o văd câte odată: este înaltă, îmbrăcată ca băieşii, dar cu haine mai frumoase. Are *ştearţ*,—lampă de baie, şi ciocăneşte cu mâna slobodă prin baie (1).

Când se mută prin alte părţi, *Vâlva* se înfăţişează ca o pară, pe care oamenii cred că o pot vedeà.

---

(1) T. Frâncu şi G. Candrea, *Românii din Munţii apuseni (Moţii)*, Bucureşti 1888, pp. 40 1.

CAPITOLUL IV.

Arderea şi deschiderea comorilor.

Comorile, fie îngropate, fie încuiate în tainiţe, la anumite zile îş' arată locul; cele îngropate *ard* sau *joaca,— ard comorile, ard banii, joacă comorile, joacă banii,* iar cele încuiate, îşi deschid porţile.

Ziua arderii sau deschiderii uşilor, după unele credinţi, o hotarăşte cel ce-o îngroapa (1); la comorile încuiate, porţile le descuie Ştima lor (2).

Unele credinţi spun că arderea comorilor se întâmpla odata pe an, mai ales primăvara şi toamna (3), când „răsare focul cu *bălbătaie* care se stinge şi se înalţă în sus de trei ori" (4), joacă un fel de *bâlbâre* (5), o pară care nu are puterea de a arde (6). Prin unele locuri se spune ca această para, care este atât de înaltă, cât e comoara de adânc îngropată (7), este albastră (8) sau albăstruie-vineţie (9). După alte credinţi, coloarea flacării este felurită, după cum şi banii din comoară pot fi feluriţi. Astfel, prin unele părţi se zice că dacă para este gălbuie, comoara este de aur; dacă para este roşcată, comoara este de argint, iar dacă para este albăstruie, comoara este de aramă (10). Alte credinţi spun că comorile de argint au para albie, iar

(1) *Şezătoarea,* V, p. 108.

(2) Cred. Rom. din Vatra Dornii, Bucovina, împart. de d-l T. Bizom.

(3) *Şezătoarea,* I, p. 284.

(4) *Ghiluşul,* I, no. 11 12, p. 18.

(5) Culegere din com. Câineni, jud. Vâlcea.

(6) Marian, *Sărbătorile,* III, p. 243: flacăra e rece; nu aprinde nimic, nici zapada n'o topeşte.

(7) *Ibidem.*

(8) *Şezătoarea,* V, p. 108.

(9) *Ion Creangă,* VII, p. 198.

(10) *Şezătoarea,* I, p. 286.

cele de aur, gălbìe (1). Altele, că cele de argînt au para verde-albastră, iar cele de aur, galbenă (2). Altele că cele cu para alb arată că dedesubt e o comoară cu *bani ruginiţi*, prin urmare r i iar para roşie este legată de *banii buni* (3).

Prin unele părţi coloarea flăcării se pune în legatură cu cel două feluri de comori ; *comorile curate* au para albìe ori galbì uneori (4) sau albastră alte ori (5), pe când *comorile necurate* au para albastrìe (6).

Comorile ard pe ori ce vreme din zi şi din noapte şi tocm ceasul când ard poate arată daca o comoara este *curată* sau *ne-curata*, şi prin urmare, dacă se poate sau nu aflà.

Comorile curate sau *bani cei buni* ard după miezul nopţii, după ce cântă *cocoşii* (7), până catre ziuă (8) şi ziua (9) până d amiază (10), când Diavolul şi toate Duhurile necurate nu au nici o putere pe lume.

Comorile necurate sau *banii răi* ard în cealalta jumătate de zi şi de noapte, adică dela amiază şi până la miezul nopţii, fiind în puterea Necuratului cu totul (11).

(1) Marian, *Sarbatorile*, III, p. 243.
(2) Cred. Rom. din com. Căineni, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. Şut iai
(3) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
(4) Marian, *Sarbatorile*, III, p. 243.
(5) *Ibidem*, p. 249: „Sunt multe comori ascunse în pamânt, cred şi spun Românii din Transilvania, şi toate se pot căutà şi aflà, daca le pândeşti şi r zilele cele mari şi mai ales spre ziua de Sân-Georz, caci atunci ard ele ; şi ard cu para albastra, atunci nu-i poţi luà. Numai cât şi banii, cea mai mar parte sunt cu *boboane*, şi atunci şade *Dracul* pe ei, şi acela care umbla la bani, nu-i poate folosì, caci Diavolul nu-i lasa. Insă îndata se pot cunoşte, bani sunt buni şi cari nu, şi anume: când flacăra lor e albastră şi s ar t decuseară, atunci nu sunt buni, ci închinaţi Diavolului şi din causa aceast nu-poţi luà, caci vine Diavolul şi te trânteşte".
(6) *Ibidem*, p. 243.
(7) *Şezătoarea*, I, p. 284.
(8) *Ibidem*, p. 127. Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
(9) *Şezătoarea*, V, p. 108.
(10) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.
(11) *Şezătoarea*, V, p. 108. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242. Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu: Comorile cari ard seara şi până la miezul nopţii sunt în stapânirea Necuratului. Comorile cari ard ziua, n'au bani buni în ele

Zilele când comorile ard, sunt *zilele mari* sau *însemnate* (1), adică *sărbătorile* (2), şi anume ajunul acestor sărbători. Astfel:

Spre *Sf. Vasile* (3), cum cred şi Rutenii (4).

Spre *Blagoviştenie* (5).

Spre *Florii* (6).

Joi noaptea, spre *Joi-mari*, din săptămâna cea mare (7).

Spre *Inviere*, — spre întâia zi a Paştilor (8), — sau spre toate cele trei zile ale Paştilor (9).

Spre *Sf. Gheorghe* (10).

Spre *Ispas* (11).

Spre *Duminica mare* şi *Rusalii* (12).

Spre *Sf. Petru* (13).

Spre *Sf. Ilie* (14).

Spre *Sf. Dumitru* (15).

Spre *Crăciun* (16).

Şi în sfârşit, după o scurgere de vreme, de o jumătate de

(1) *Şezătoarea*, I, p. 284. Voronca, *op. cit.*, p. 480.

(2) *Ion Creangă*, IV, p. 240. — *Şezătoarea*, I, p. 127 şi V, p. 105. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

(3) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(4) D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, Bucureşti 1914, p. 13; cf. T. Pamfile *Cerul şi podoabele lui*, p. 8.

(5) *Şezătoarea*, I, p. 285.

(6) *Ibidem*.

(7) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(8) *Şezătoarea*, I, p. 285. Cred. Rom. din com. Joräşti, jud. Covurluiu, împart. de d-l P. Gh. Savin: Cine-i bun la Dumnezeu, în noaptea Invierii vede comoara.

(9) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. *Şezătoarea*, V, p. 79. *Ion Creangă*, IV, p. 240 şi VII, p. 198. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(10) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. *Şezătoarea*, I, p. 285. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(11) *Şezătoarea*, I, p. 285. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(12) *Ibidem*. Cred. Rom. din Vatra Dornei, Bucovina, împart. de d-l T. Bizom. T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 37.

(13) Cred. Rom. din Vatra Dornei, Bucovina, împărt. de d-l T. Bizom.

(14) Idem.

(15) *Albina*, XIX, p. 93: „...noaptea Sfântului Dumitru, când se zice că acolo unde se găseşte vreo comoară sau cevă bani ascunşi, din vremea de demult, iesă o vălvătaie luminoasă care se vede de departe".

(16) T. Pamfile, *Crăciunul*, p. 32. G. Ceauşanu, *op. cit.*, p. 52.

veac, nu ne vom mirà dacă, vom auzì că fiind socotită ca sărbătoare şi ziua de *10 Maiu*, în ajunul ei ard comorile (1).

După unele credinţi, comorile nu ard în fiecare an, ci numai la şapte ani odată (2).

In sfârşit, dacă se vede pară pe câmp, aceasta nu trebue sa fie socotită neaparat ca fiind legată de o comoară; se poate întâmpla ca acolo să fie o gramadă de *ceară*, căci şi ceara arde cu *bălbătaie* (3).

---

(1) Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
(2) Marian, *Sarbătorile*, III, p. 243.
(3) G. Ceauşanu, *op. cit.*, p. 54.

CAPITOLUL V.

Norocul.

Dintre comori, am văzut, cele cari pot fi aflate şi săpate, sunt mai cu samă cele *curate*, *banii buni;* rămâne însă lucru firesc că nu oricine poate aveà norocul să dea peste dânsele, să le sape şi să se folosească de banul ascuns sub pământ.

Dar cine poate şti, dacă are sau nu noroc! Cel ce vrea să ştie se duce, de pildă, ca prin jud. Teleorman, la o cărturăreasă şi cărturăreasa îi dă cu cărţile:

Voi, douăzeci şi patru de carţi,
Voi douăzeci şi patru de fraţi,
Cum a ştiut croitorul a vă croì,
Tiparul a va tiparì,
Zugravul a vă zugrăvì
Şi prin ţari a vă risipì,
Aşà să ştiţi de ştirea banilor.
Dacă i-o găsì craiul de (tobă, roşu, verde sau grindă),
Să-i daţi bucurie şi dragoste,
Şi banii în faţă;
Iar dacă nu i-o gasì,
Să-i daţi năcazul şi lacrămile! (1).

Norocul acesta se poate aflà şi din gura *boilor* cari vorbesc în noaptea despre *Crăciun*, însă, unii ca aceştia se pun în primejdie de a-şi aflà sfârşitul vieţii (2).

Pentru a fi cinevà norocos, trebue însă să îndeplinească anumite lucruri:

(1) *Ion Creangă,* VII, p. 210.

(2) T. Pamfile, *Crăciunul,* p. 32. Gorovei, *Credinţi,* p. 358. Cred. din Bucovina: „Se crede că în spre seara (*ziua*) Crăciunului şi a Sfântului Vasile, Bobotează şi a Paştilor, vitele vorbesc între olaltă şi-şi destăinuesc unde se află comori ascunse în pământ, despre cari se zice că ar arde în spre seara acelor zile".

Să nu mănânce nimic în Ajunul *Bobotezii;* astfel urmând, cea dintâi comoară ce-i va ieşi în cale, va fi a lui (1).

Să mănânce multă *pâne* mucezită (2).

Când vede întâia dată *curcubeul,* să iea două cofe de apă şi să se ducă în coate şi în genunchi până acolo unde bea el apă, şi acolo va află o comoară (3). Şi,

Să se pună în ziua de Sf. Gheorghe pe pântece lângă un iaz sau apă curgătoare şi să se uite neclintit în apă până ce va vedeà un *peşte.* „Săpătorul de comori trebue însă ca să vadă în apă un *şarpe alb;* în contra muşcaturii lui ajută chiar apa în care se mişcă el; trebue să-i taie capul cu o *monetă de argint,* să-l îngroape în pământ şi să sădească *usturoiu* pe el. Dacă mănâncă săpătorul de comori din acest usturoiu copt, nemijlocit înainte de ziua Sf. George, apoi, nu numai că câştigă darul de a *vorbì* cu toate pe câte le-a făcut Dumnezeu, ci poate chiar auzì cum creşte iarba. El câştigă prin aceasta şi puterea de a săpà comori observate (4).

Un astfel de norocos, trebue să fie om credincios în cele sfinte, curat şi bun la inimă, căci Dumnezeu nu îndreaptă pasul spre bogăţie tuturor păcătoşilor. Unul ca acesta trebue să stea la pândă îmbrăcat în haine curate, şi când va vedeà para, să alerge şi să pună semn (5).

Această curăţenie şi bunătate de suflet trebue s'o aibă şi cât timp sapă comoara, căci dacă unul ar aveà gânduri vrăjmaşe asupra altuia, comoara se va scufundà în pământ cu vuet mare şi nu va mai puteà-o scoate.

„Dacă oamenii sunt într'un gând şi cu inimă bună unul asupra altuia, şi dacă banii sunt *curaţi,* atunci pot să-i sape în voia cea bună, căci nimic rău nu poate să li se întâmple. Dacă însă banii sunt *necuraţi,* adică sunt în stăpânirea celui Necurat, atunci nu se poate scoate decât prin jertfirea unei *vite* oarecare pentru cel ce i-a ascuns. Ba câte odată se cere şi jertfă de om.

(1) Cred. Rom. din com. Balaci, jud. Teleorman, împărt. de d-l A. M. Nour.
(2) Marian, *Sărbătorile,* III, p. 248.
(3) T. Pamfile, *Văzduhul,* p. 162.
(4) Marian, *Sărbătorile,* III, p. 248.
(5) *Şezătoarea,* I, p. 285. Marian, *Sărbătorile,* III, p. 244.

Şi cel ce vrea să sape comoara, trebue să juruiască un copil, sau de nu, moare însuş (1).

Norocosului i se arată comoara, când stă şi pândeşte la zilele mari, când de obiceiu joacă banii, dar şi când nu pândeşte; când comoara i se arată, la rândul lui, nu trebuie să arăte altuia, căci îi iea Necuratul o mână şi un picior, ori îi dă o boală grea (2).

Când comoara nu se arată norocosului aidoma, i se arată în vis. In această privinţă iată o povestire tecuceană:

Sunt vreo cincizeci de ani de când a fost asta. Un mocan, paremi-se din Caşin, a visat că la un sat anume Negrileşti, din ţinutul nostru, cam la vreo doi paşi mai sus de nişte velniţe, lângă un spine, este o comoară, şi că de această comoară se va folosì dânsul şi cu Vasile Marin, stapânul acelui loc.

Cum a visat mocanul, şi-a luat traista în băţ, şi întrebând din om în om, a ajuns în satul nostru, în Negrileşti, de numele căruia nu auzise nici odată până atunci. Ajungând aici, a întrebat de Vasile Marin, ca şi cum l-ar fi ştiut şi cunoscut, şi după ce a aflat, a tras în gazdă la dânsul.

— Iaca aşà, şi aşà, ce-am visat eu! şi-i spuse mocanul tot visul.

— Apoi, spinele cela, dela deal de velniţă este pe locul meu.

— Aşà-i, c'aşà am visat şi eu; comoara are să fie a noastră, a amândurora.

Cum s'a înnoptat, s'au dus la spine şi împreună au săpat la doi paşi mai la deal, aşà cum visase mocanul. Acolo au dat de o căldare plină-plinuţă de aur.

— Rămâi dumneata aici, că eu mă duc să vin cu ghiociul,— a zis Vasile Marin catre mocan, şi-apoi a plecat.

A ajuns acasă, dar în loc de ghiociu, a luat puşca şi şi-a pus în gând să ucidă pe mocan, ca să-i rămâne numai lui comoara. Dar şi mocanul, par'că i-a fost şoptit Dumnezeu: a socotit lucrurile aşà cum au fost, a încărcat dăsagii cu galbenii şi s'a tras într'o vălcică, să vadă ce-a face Vasile Marin.

A stat cât a stat acolo, şi-a auzit de-odată: boaf! Şi-a văzut cum s'a clătinat spinele.

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 246 7.

(2) *Ion Creangă*, IV, p. 240.

Vasile Marin, bucuros că l-a împuşcat pe mocan, după socoteala lui, s'a apropiat de comoară, dar acolo a găsit locul boştora.

Mocanul, care a umblat cu dreptatea, s'a cam mai dus cu banii, iar Vasile Marin a rămas bătând în buze, căci partea lui de bani se scufundase în inima pământului (1).

Scrisul trebue să se îndeplinească cu ori ce chip: nimeni nu poate intrà în stăpânirea unei comori, dacă nu-i este dat sa intre. Aceasta rezultă din următorul început de povestire:

A fost odată un Evreu care umblà prin ţară cu marfă, cu cal. Umblând aşà, trecând printr'o pădure, şi vazând nişte iarba frumoasă, dete marfa jos, priponì calul de un tufan şi apoi, culcându-se, adormì şi dânsul.

Cât a dormit, calul s'a împiedecat de-un tufan, şi împiedecându-se, a dat cu piciorul în pământ, pâna când a scos o piatra. Când s'a trezit, Ovreiul a văzut piatra şi-a cetit pe dânsa ce erà scris, anume că în munţii Carpaţi se afla o *culă*, adică o *visterie* de buni „şi cloşte, lei de aur".

Se vede că Ovreiul a mers până acolo, a aflat cula, dar a găsit-o încuiată cu ivere şi-un minunat lacăt de aur.

Şi se arătà, scris pe semne, că nimeni nu putea umblà acolo decât un *cenuşer*.

„Aşà umblând Ovreiul prin ţară, nemereşte la un om sarac în gazdă. Românul aveà nouă feciori, şi unul şedea în cenuşa. Şezând românul la masa cu ăi opt, şi dându-i şi ăluia de mâncare, [zise]:

Ţine şi tu, cenuşerule!

Da Ovreiul auzind:

— Măi creştine, mulţi copii ai; da nu-mi dai şi mie unu, un an de zile, să-ţi plătesc.

Ba îţi dau, jupâne!

— Câte parale?

[— Atâta!]

— Nu, să-mi dai pe cenuşerul.

— Vai de mine, jupâne, ce să faci cu el, păcatosul!

— Ce-ţi pasă ţie, mă români! Eu îţi dau ţie o sută de galbeni într'un an de zile, să mi-l dai să umblu cu el prin ţară, de tovarăş".

(1) Dela Simion al Bordei, com. Negrileşti.

Ovreiul a luat copilul, l-a ţinut un an întreg pe mâncare şi băutură, şi peste un an, când „venì norocul să se deschidă cula", plecă la drum cu cenuşerul, spre visterie. Ajungând acolo, zise Ovreiul:

— Măi cenuşerule, eu am dat pentru tine o sută de galbeni, când te-am luat dela tată-tău, şi până acuma, nu te-am pus la nici o treabă. Acum să intri aici să ieai un *lacăt* de pe masă.

Uşile s'au deschis de odată, cenuşerul a intrat înăuntru, dar Ovreiul s'a speriat şi a fugit. Copilul, din toate bogăţiile de-acolo, a pus mâna pe un lacăt, care-i va folosì la multe lucruri, mai pe urmă (1).

După următoarea povestire prahoveană, însuş Dracul, Ştima comorii, părtaş la o comoară, are grijă să dea partea străină, celui ce-i este legătuita:

Este vorba de-o babă şi-un moşneag. „Ăştia erau bogaţi, şi înainte să moară, au pus toţi banii la un loc într'o căldare şi-au îngropat-o.

Moşul întreabă:

Tu cui dai, babo, banii?

Eu îi dau Dracului! răspunse baba.

Eu, zice moşul, *îi dau copilului care s'o naşte în ceasul asta!*

Au murit şi i-au îngropat, şi a trecut apoi o vreme.

O fată se născuse tocma 'n ceasul când a vorbit moşul, şi din ce colţ al lumii va fi fost, a venit în satul moşului şi al babii.

Intr'o zi, când duceà oile la pascut, îi iesă un om înainte şi îi spune:

Nu vii, fată, să-ţi iei banii, că m'am săturat de când ţi-i păzesc!

Fata se uimì, şi seara, când se întoarse, îi spuse lui tată-său:

Uite, tată, aşà şi-aşà...

Tată-sau n'a crezut.

A doua zi iar îi ieşì omul în cale.

Nu vii, fată, să-ţi iei banii, că-i las acolo să ţi-i ieai singură de-i puteà!

Fata iar se înspăimântă şi-i spuse lui tată-său, că nu se mai

(1) *Ş ..ătoarea,* XV, pp. 1 2.

duce cu oile că i-i frică. Tată-său se duse cu ea şi s'ascunse după o tufă. D'acolo văzù el cum vine omul şi-i vorbeşte fetii. Atunci îi spuse:

— Dacă ţi-o mai zice de bani, tu să-i spui: „Nu ştiu de ce bani vorbeşti; du-mă să-i ieau, că eu nu ştiu să-i găsesc!

Aşà a făcut, şi omul a dus-o într'un loc, a săpat pământul şi a dat de căldarea moşului. A început să-i numere banii: unu fetii, unu lui... până rămase într'un galben; pe ăla îl rupse în dinţi şi dădù jumătate fetii şi jumătate lui. Apoi îşi luă partea şi dus a fost până azi.

Fata cu banii şi-a făcut o mândreţe de case, cum n'au mai fost altele 'n sat.

A fost cinstit Dracul în felul lui!" (1).

Aceleaşi lucruri reies şi din următoarea povestire musceleană: «*Jidovii* ăştia, înainte de a se stinge de pe pământ, au facut pe unele locuri săpături şi au lăsat *cule de bani* în pământul nostru. Si ci-că *unii trăesc şi astăzi ascunşi, nevăzuţi de nimeni lângă grămăjuia de bani* agonisită de vreun biet creştin, şi când dă cinevà să puie mâna pe *mişună*, sperie pe orice om, de nu se poate apropià.

Şi aşà păţesc toţi acei slabi de înger.

Lucrul ăsta s'a întâmplat şi prin părţile astea unui bogătaş. Strânsese omul avere multă multă, şi umpluse chiar nouă borcane şi jumătate cu aur. Aproape de moarte, grăì către feciorusău, că unul aveà, arătându-i borcanul ce mai trebuià umplut:

Uite, mă, baiete, eu cât am trait, am muncit şi ţi-am lăsat din bielşug, sa tot trăeşti. Vezi colo? Nouă borcane şi jumătate cu aur! Singura grijă ce-ţi las e: să te trudeşti să umpli şi tu pe-al zecelea. Atât îţi cer; încolo, să faci ce-i vrea!

Zise asta bogătaşul şi închise ochii pentru totdeauna.

Aşà. Acù, feciorul-său, ca să asculte de sfatul părintesc, îi face cele pentru suflet, apoi, în Duminica viitoare, se duce la târg, de Blagoviştenie, la unul din satele vecine. Incepe să târguiască: când dă să cumpere cevà, dă parale puţine, puţine de tot, ca să facă iconomie. Dacă nu plătià lucrul, nici nu-l puteà luà, că nu ştià, ca bogătaşul, să negustorească banii. Lasă că şi tată-său erà un *cupit* d'ăia, de-şi mâncà de sub unghie.

(1) *Drum drept*, X, pp. 719 20.

Pe când tot sta așà feciorul bogătașului, iată că vine la târg un fin al lui, om sarac. Ăsta însă, când cumpără cevà, da cât i se cereà, așà, din sărăcia lui. Așà s'a încotoșmat el cu brânză, pește și... de toate de-ale mâncării.

Nașu-său, tot cu gândul să umple borcanul, nici acuma nu plătià prețul ce i se cereà, — dar vezi, râvnià la traiul săracului.

— Mă fine, noi am puteà trăì amândoi!

Bine, nășicule; hai cu mine!

Și săracul, ca toți săracii. Slobod la inimă, a luat pe nașu-său acasă; apoi, pe traiu, neicuțule, că saracul puneà la mijloc tot ce răgăduise, cu dragă inimă.

O duc așà câtevà zile în șir. Și lucrul ăsta a făcut o minune. Știți care? A schimbat cu totul sufletul bogatului.

Măi fine, zice el, iea dăsagii ăștia și du-te la mine acasă de-i încarcă cu galbeni, că am bani, nu glumă, în fundul butiei dela colțul din dreapta al pivniței. Cară-mi-i aici, că tot n'am eu ce le face. Mai bine să trăim amândoi împărătește!

Mare minune! se gândește finul.

Și nu-i vine să plece, până nu se pune ăla cu *stichiu* pe el. Iea finul dăsagii și se duce la locul știut, acasă la nașul. Da când puse mâna pe un borcan, ce să auză? O voce hodorogita ca din fundul pământului.

Mă, lasă banii aici, că ăia sunt ai lui Badea Radu!

Vezi? Aia erà vocea Jidovului ascuns în pământ.

Finul, când aude așà, începe să tremure și numa 'ntr'o fugă se duce acasă la el, unde erà nașu-său.

— Mă nașule! Uite, nu mă lasă să-i ieau: zice că sunt ai lui Badea Radu.

Ei aș! Ce vorbă-i asta? Hai acolo să văd și eu. Cine-i ala de se face stăpân pe banii miei?

— Hai!

Și se duc. Dar și băiatului de bogătaș îi înghețǎ sângele în vine și nu mai zice nici cârc când aude:

— Lasă banii, omule. Sunt ai lui Badea Radu.

După ce se mai desșumenește, știți ce face feciorul bogătașului? In loc să-și iea inima 'n dinți și să puie mâna ca să încarce dăsagii, începe să 'njure de câte 'n lună și 'n soare, și pe urmă? Iea niște *pii,* trântește banii în ele, le îndoapă bine peste bănet și dă piile pe gârlă, așà încărcate cum erau.

Şi vezi? Dete omul cu piciorul norocului!,

Aşà. Acù, gârla aceea treceà prin mai multe sate. Când a ajuns la al nouălea, acolo erà un om tare bogat. Ştiţi cum îl chemà? Chiar Badea Radu.

Ăsta aveà obiceiul de se sculà de mult, în toate dimineţile. Cică ştià Badea Radu că norocul umblà prin sat cu noaptea 'n cap şi nu s'abăteà decât pe la cei cari se sculaseră de mult.

Într'o dimineaţă, când se spălà la gârlă, ce vede el? Trei lemne plutiau pe gârlă. Altu 'n locul lui, nici nu le-ar fi băgat în samă, dar el, fără să-şi dea cu gândul că ar fi altcevà decât lemne goale, nu stă cu mânile 'n sân. Pune slugile de le scoate cu boii şi le trage 'n curte.

Acolo le-a lăsat el multă vreme, fără să ştie el ce e în ele. Intr'una din zile însă, socotì că s'au uscat şi puse să le spargă.

Încep slugile, dar n'apucară să spargă bine un lemn de acela, că odată se isbeşte securea de cevà tare, şi.. zing... zing.... zing!, curge, neicuţule, aurul pe pământ. Dă şi în alelalte, tot aşà.

Mare e puterea ta, Doamne, zice Badea Radu; se vede că ban la ban trage. Ce să fac eu cu atâta bănet?

Mai stă ce mai stă la gânduri, apoi, odată îl luminează Cel-de-sus şi zice:

Ia, să fac un han mare, mare şi acolo să bag toată lumea să mânânce de pomană şi să zică „bodaproste".

Aşà. Şi la o lună, hanul erà gata. In el se gătiau mâncări fel şi chip, şi se ospătau toţi nevoiaşii. Badea Radu făceà milosteni în dreapta şi 'n stânga la unul şi altul, din orice sat ar fi fosti până s'a dus vestea şi la feciorul bogătaşului, ăla care dăduse piile pe gârlă.

Vine şi el să vază şi să ceară de pomană, că la asta ajunsese acum, iar mâna pe lucru nu puneà, să moară naiba.

La han, ce să vază? Lume după lume! Când îşi aruncă ochii la scara casei lui Badea Radu, vede feciorul sărac, vede o spărtură de piuă din alea pe cari le dăduse pe gârlă. O cunoaşte că e dela el, şi începe:

— Nu, hm!

Ce te uiţi, măi omule? întreabă Badea Radu.

Cunosc lemnul ăsta că e dela mine.

Şi-i spune toată *tanja*.

Dacă-i aşà, iacă: tu să fii de aici înainte mai mare peste slugile mele. Te învoeşti?

Mă învoesc!

Intră în slujbă şi începe să-şi facă meşteşugul. Da el erà lacom, şi acum iar îşi puse în gând să se îmbogăţească. Luà pe slugi la zor, le păcălià şi le *duduià*. Azi aşà, mâini aşà,—oamenii încep să ţipe, să *chifuiască* şi să spuie stăpânului că de l-o mai ţine pe ăsta mai mare peste ei, îşi ieau tiliuţele d'acolo.

Acù, de, ce erà să facă Badea Radu? Şi, cum să scape de el?

Face patru pâini cât una şi alta: trei albe şi una neagră. In cele albe pune câte trei sute de galbeni iar în a neagră, nimic. I le dă feciorului de bogătaş şi-i mai dă şi un cal:

Măi băete! Tu nu faci de mine! Mergi sănătos, da să nu pleci cu mâna goală. Iea calul ăsta şi pâinele. De ţi-o fi foame până acasă, să mânânci din pâinea neagră, iar pe cele albe să le duci până acasă la tine. Ai înţeles?

Inţeles!

A plecat, dar de unde să asculte ticălosul de sfatul lui Badea Radu? Pe drum i s'a rupt pofilul: a dat o pâine albă să i-l dreagă; s'a rupt chinga: a dat o pâine albă să i-o cârpească; i s'a rupt frâul: a dat şi pentru ala tot o pâine albă. A rămas doar cu pâinea cea oacheşă, şi s'a tot dus spre casă.

Acù, ăia cari-i dreseră lucrurile erau toţi clăcaşi d'ai lui Badea Radu. Că pe *tălâmb* îl duruseră, pe semne, mânile să le coasă. Ce-şi zic ei?

De ce să mâncăm noi, măi vere, pâinile astea, aşà albe şi frumoase? N'ar fi mai bine să le ducem plocon lui Badea Radu? Că dela el trăim!

— Ba bine!

Şi i le-au dus.

Le-a pus Badea Radu pe masă; se tot uità la ele şi se mirà cum dă el banii şi-i vin înapoi!

Aşà. Iar după câtvà timp, feciorul fără noroc, ne mai putând trăì cu sărăcia, că acum ajunsese vorba ăluia:

Cu dare de n'are,
Cu curtea plină de bătătură,
Având o capră, şi oi mai puţine,

se întoarce înapoi la Badea Radu.

Ei, măi băiete, ce-ai făcut cu pâinile?

Îi spune.

— Ai făcut din capul tău ori te-a povăţuit cinevà?

— Ba eu cu *fierul* dela mine!

— Păi, bine e aşà, măi *tântăvane?*

De, domnule, ce erà să fac! Să mă canunesc pentru trei pâini?

— Aşà. Iată, mă ticălosule, pâinile. Vezi ce-a fost în ele?

I le arată. Apoi începe să-l bată. Trage-i, ca la fasole. Şi-l tot judecă, şi-l goneşte cu bătaia.

Şi atunci plecà de acolo pentru totdeauna feciorul cel fără noroc şi minte, tot plângând şi blodogorind.

Măre, măre! Tot ai lui Badea Radu au fost banii mei!" (1).

---

(1) *Ion Creangă,* VII, pp. 262 6.

CAPITOLUL VI.

Semnul şi însemnarea comorilor.

Sunt câtevà semne după cari se cunoaşte locul unde este îngropată o comoară, atunci când flacăra ei nu se vede. Astfel:

Pământul ars de flacăra comorii se face sguros, va aveà o coloare cenuşie-deschisa iar pietrele ce vor fi pe acolo, vor fi ruginìi (1); luând din aceste pietre şi ducându-le la vrăjitori pricepuţi, ei vor puteà spune dacă din banii acelor comori s'a luat cevà vreodată ori ba (2).

Pe locul sub care se află o comoară, nu creşte nimic, din pricină că para ei nevăzută arde verdeaţa; această pară de altfel ar frige şi pe cel ce-ar trece pe-acolo (3).

Sub locul unde cinevà a fost apucat de *ducă-se-pe-pustiu,* se afla comori (4).

Dacă cinevà, dormind într'un loc, se trezeşte a doua zi cu jumătatea de cap cu care a stat la pământ, înnălbită, să se ştie că a dormit pe-o comoară (5).

În sfârşit, „alţii mai spun că e comoară şi în locul unde se înverzeşte pământul şi e crăpat, ori dacă într'un loc găseşti bani şi sunt banii muceziţi şi îi găseşti pe pământ aşezaţi cumvà, atunci iar locul acela e comoară" (6).

Când aceste semne nu se văd, nu rămâne alt mijloc de aflat

---

(1) *Şezătoarea,* V, p. 108.

(2) *Ibidem,* p. 111.

(3) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. Gorovei, *Credinţi,* p. 73. Marian, *Sărbătorile,* III, p. 251: „Locul unde joacă comoara se cunoaşte, că vine locul de e ca pârlit, dar omul, dacă nu vede flacăra, şi vede numai locul pârlit, nu ştie dacă e pârlit de comoară, ori poate să fie pârlit că au jucat acolo *Ielele*".

(4) *Şezătoarea,* V, p. 111; VI, p. 28. Gorovei, *Credinţi,* p. 73.

(5) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. Gorovei, *op. cit.,* p. 73.

(6) Marian, *Sărbătorile,* III, p. 251.

comoara decât pândirea clipei când trebue să joace banii, şi însemnarea locului, atunci sau alte ori, pentru ca săparea să se facă a doua zi, cu uneltele cari, fireşte, lipsesc celui ce vede arzând comoara.

Însemnarea locului se face prin unul din mijloacele următoare: Când cinevà vede para de departe, înfige un *cuţit* în pământ, ca să ardă comoara până când va ajunge în locul acela, unde urmează să-l însemne (1).

„Cei ce voesc să vadă comorile arzând, trebue să stea şi să veghieze toată noaptea spre zilele cele mari cu o *lumânare* aprinsă şi cu *foc* în vatră, şi să fie pregătiţi cu o *batistă* sau cu o *petecă* albă. Iar când văd banii arzând, atunci să nu fugă către ei, ci să arunce batista sau petica sau un alt obiect oareşicare de pe sine jos, căci atunci banii ard necontenit până ce merge şi ajunge omul la ei; atunci banii ies în sus şi se opresc atât de aproape de faţa pământului, cât de înalt e obiectul aruncat. Aşà, bunăoară, dacă aruncă o opincă, atunci să se ştie că nu va săpà mai mult decât un lat de mână. Dacă aruncă un papuc sau o cioboată, atunci se zice că banii sunt asemenea foarte afară. Dacă arunca cureaua sau brâul, atunci [banii sunt] până la brâu de afund. Dacă lasă pălăria sau cuşma, atunci sunt ei cât un stat de om de afunzi în pământ. Iar dacă nu face aceasta, adică dacă nu aruncă nimic ca semn, atunci banii fug în fundul pământului, şi nu poate da de dânşii.

După ce a aruncat unul dintre obiectele sus arătate şi după ce a ajuns la starea locului, trebue să împlânte pe locul acela unde arde, un băţ sau să pună un alt semn, anume ca să cunoască a doua zi locul când va merge să-i desgroape, căci atunci, când i-ar văzut că ard, nu e bine de desgropat, pentru că foarte lesne poate să se *schimosească*. Băţul care se împlântă ca semn nu e bine să se împlânte tare afund, pentru că banii de comun se ridică până acolo, până cât de afund e băţul, şi în altă zi poate foarte bine să-i desgroape".

Alte ori, „cel ce a văzut undevà arzând bani, iea un semn de acolo, de-i aproape, iar de e departe para, să iea cevà dela brâu să împlânte în pământ, unde se află, şi apoi para stă până ce ajunge la ea, dară semnul să nu-l mai iea.

(1) *Şezătoarea*, V, p. 108.

După ce a luat semnul, să caute *buricul pământului*, — un fel de burete ce se întrebuinţează şi ca leac contra tăieturilor, şi *aghiasmă* din nouă *case* vecine, cari nu sunt adăogite, nici stăpânii lor căsătoriţi a doua oară, să meargă la locul unde-s banii îngropaţi, să încunjure locul şi să-l stropească cu aghiasmă, zicând următoarele cuvinte:

— Acesta e buricul pământului; vă încunjur şi vă poruncesc, banilor, să ieşiţi afară, precum a poruncit Dumnezeu în dealul Vavilonului de au ieşit multe feluri de hrană pentru cei cinci cuconi şi mai multe suflete; aşà poruncesc şi acestui loc, să iasă banii afară! Până acum aţi fost ai pământului, dar de acuma înainte sunteţi ai noştri, cari suntem aici. Şi vă stropesc cu apă dela casa lui Dumnezeu, strânsă dela nouă locaşuri, ca să fugă ce este pe lângă voi, banilor, până nu stropesc; dar de n'a fugì, îl nimicesc!

După rostirea acestor cuvinte, să vie acasă, să facă metane în cruciş, şi apoi se arată *Schima banilor*, şi-i spune cum să-i sape şi ce să facă cu dânşii, după ce i-a săpat" (1).

Prin Transilvania se crede că cel ce vede „para, să înfigă în locul *îndegetat* de foc o *furcă de fier* sau chiar numai *cuţitul* său, însă cu mult mai sigur este, dacă lasă iute să cadă cuţitul îndreptat cu vârful în jos, de trei ori, pe obiala piciorului drept şi să-l ridice asemenea de iute, aruncându-l apoi în foc. Dacă face el aceasta dimpreună cu un al doilea, apoi să păstreze tăcere, şi anume tăcerea cea mai profundă. Dar încă şi mai mult să se ferească de onestitate, pentrucă, precum în tot locul, aşà bate ea şi aici pe însuş stăpânul său, aduce în casă pe *Dracul*, ca păzitor al comoarei astfel câştigate, iar acesta împărtăşeşte apoi numai singur foarte puţin din comoara păzită, aducând astfel daună, nu numai celui neonest, dar şi tuturor casnicilor. De-asemenea are şi aicea coloarea albă un farmec atât de silitor şi de învingător asupra reprezentanţilor întunerecului, în cât ei trebue să jertfească comorile lor... Vai însă şi de acela care astupă o groapă din care s'a scos o comoară. El îşi pierde vieaţa sa şi vieaţa săpătorului de comori" (2).

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 244 6.
(2) *Ibidem*, p. 248.

Prin alte părţi, asemenea, din Transilvania, se spune că flacăra care joacă de-asupra comorii nu-i altcevà decât *Omul ăl alb* sau *Îngerul*, — pentru comorile curate, care chiamă pe cel ce vede flacăra înălţindu-se de trei ori, ca să vină şi să pună semn pe locul unde s'a ridicat para (1).

Prin alte părţi „dacă ţi s'a arătat comoara şi n'ai băgat bine de samă locul, atunci zice că să te duci să ieai pământ de acol şi să-l vezi, că se cunoaşte, că e mai altfel decât în alte părţi. Ori dacă nu, să te duci şi pe unde ai văzut flacăra, să ieai şi să presari *cenuşă* şi să laşi noaptea aşà, iar dimineaţa să te duci şi să vezi că se întâmplă să calce, ori om, ori lighioană, ori cevà, şi unde se întâmplă să calce, acolo e comoara" (2).

Prin jud. Tecuciu se crede că pentru a puteà ajunge la locul unde arde o comoară, ca să pui acolo un semn, pe care să-l găseşti a doua zi, trebue să laşi în locul unde te afli, şi de unde ai văzut pâlpâind para comorii, o *haină;* ne făcând astfel, para se stânge până vei ajunge la dânsa (3).

Tot prin aceste părţi, şi tot spre acest scop, se crede că este bine să înfigi în locul unde a ars comoara un *cuţit* iar peste cuţit să pui *căciula* (4).

Prin jud. Vâlcea se zice că e bine dacă pui semn o *stramă* de haină (5).

In sfârşit prin alte părţi se crede că este bine să se facă pe acel loc o *groapă*, căci comoara, de se va mutà, se va mutà şi groapa cu dânsa, şi astfel va fi uşor de aflat (6).

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.
(2) *Ibidem*, p. 253.
(3) Cred Rom. din com. Ţepu.
(4) Idem.
(5) G. Ceauşanu, *Superstiţiile poporului român*, p. 53.
(6) A. Gorovei, *Credinţi*, p. 73.

CAPITOLUL VII.

Săparea comorilor.

Credinţile cari se leagă de săparea sau desgroparea comorilor sunt următoarele:

Macedo-Românii, înainte de a începe săparea locului visat că ascunde o comoară, presară *cenuşă* pe acel loc, după care taie *animalul* a carui urma va fi aflată, de bună samă că a doua zi, —acolo. Astfel urmând, după săpare, se poate găsì comoara. Dacă nu se va urmà astfel, va fi primejdie de moarte pentru cel ce sapă (1).

La săparea unei comori, să fie unul singur,—cel ce-a văzut-o, căci numai astfel acela va isbuti, de oarece, fiind mai mulţi, cu greu se vor stăpânì şi nu se vor da la gâlcevire:

„Trei oameni, fraţi, nu ştiu ce-or fi fost, ştiau o comoară şi s'au dus s'o sape tustrei. Inainte de a începe a săpà, a zis unul:

Să fim oameni cum se cade; câţi bani ne-a dat Dumnezeu amù, să-i împărţim frăţeşte.

Da, să-i împarţim frăţeşte, au zis ceilalţi într'un glas şi s'au dat cu toţii la săpat.

Au săpat ei şi au scos banii, şi amù erà să-i împărţească. Unul a zis:

— Măi, lăsaţi să mă duc eu acasă, să aduc cevà demâncare, că eu tare-s flămând, şi poate-ţi fi şi voi. Tot i-am spus nevestei să facă nişte plăcinte.

Dă, du-te, numai să nu zăboveşti!—au zis ceilalţi.

Şi-a plecat în sat.

Ce gândià el:

Am să spuiu nevestii să facă nişte mâncare otrăvită şi am să le

(1) Cosmulei, *op. cit*, p. 51.

duc ca să mănânce cei doi, şi după ce-or mâncà ei, îndată au să moară şi toţi banii au să-mi rămâie mie! (1).

Când a ajuns acasă, i-a spus nevestii cum să facă mâncarea, şi el a mâncat altă mâncare neotrăvită. Nevasta i-a făcut şi el s'a întors vesel înapoi ca şi cum ar fi pus mâna pe comoară.

Cei ce-au rămas la comoară, ce s'au gândit?

— Măi, ce să mai împărţim banii în trei părţi! Când va venì celalt cu mâncarea, să-i tragem amândoi câte un glonte în piept!

— Măi, că bine ai zis!—răspunse celălalt.

Şi-au încărcat puştile, că aveau puşti cu ei, şi când l-au zărit viind, i-au şi ars câte un glonte în piept. Cela a şi căzut la pământ. Unul s'a dus de i-a luat mâncarea ce-o aduceà, şi au mâncat bine amândoi. N'a trecut mult, şi-au închinat şi ei steagul" (2).

Şi Macedo-Românii cred că cel ce vrea să sape o comoară (3), să meargă singur, căci altfel făcând, „Stihiul va s'mâncă părasli", adică Stafia (4) va mâncà paralele şi săparea se va face degeaba.

Dimpotrivă, prin Bucovina aflăm credinţa că la săpatul unei comori, *trebuie să fie mai mulţi inşi:* „Cel ce a văzut banii arzând şi şi-a însemnat locul, rar când poate singur să-i sape. De aceea trebue să meargă mai mulţi inşi ca să-i sape, însă să nu fie cu soţ, ci *fără soţ,* adică trei, ori cinci, şi să fie toţi într'un gând, să nu gândească unul una şi altul alta, căci atunci n'au noroc.

(1) Această pregătire a otrăvii pentru altul, se întâlneşte şi în alte povestiri, cari au ca titlu: „Cine dă, lui îşi dă!" Cf. Pamfile, *Mitologie românească,* I. pp. 351 şi urm.

(2) *Şezătoarea,* V, p. 111. — Povestirea are o sumă de variante.

(3) I. Neniţescu, *Dela Românii din Turcia europeană,* Bucureşti 1895, p. 534: „Când cinevà visează că într'un loc oarecare ar fi ascunsă o comoară, este ţinut să nu spuie nimănui visul, ci să meargă singur şi să sape în tăcere, şi va găsì comoara".

(4) *Ibidem,* p. 535: „Prin Stafia aceasta se înţelege aici spiritul gardian al comoarii, care prin blestemul sau menirea ce a făcut cel ce-a ascuns comoara, s'a legat a păzì averile ascunse, până ce va venì să le caute şi să le găsească acel căruia a fost menită comoara. Această credinţă este în strânsă legătură cu credinţa că spiritele celor zidiţi în *ziduri,* se însărcinează a păzì trăinicia zidurilor, şi deci e legată şi cu credinţa în luarea *umbrei,* cu cea a tăierii *cocoşului* dela punerea temeliei şi altele".

Prescripţiuni legale, fac totuşi pe-alocuri să se producă cereri de autorizaţii pentru săpări de comori; cf. *Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice pe anul 1914,* p. 51: Prefectul de Buzău care să se desgroape o comoară din com. Căneşti, la locul numit „Crânguri".

Incercându-se unul care n'are noroc, ca să desgroape banii aceia, 'l pedepseşte Dumnezeu, schimosindu-l în tot felul" (1).

Dacă comorile sunt necurate, „un *băiat din gemeni* îşi unge *unghiile* dela degetele cele groase ale ambelor mâni cu *mir sfinţit,* se duce apoi peste locul unde se află comoara, şi se uită prin unghiile cele unse, vede comoara, şi atunci, fie ea ori şi de cine păzită, o poate luà" (2).

Prin jud. Suceava, când merg mai mulţi inşi la săpat, se uită să vada dacă vreunul vede pe deasupra vre un lucru. Dacă lucrul acela, care poate fi masă, scaun ori altcevà, este de aur, şi comoara va cuprinde aur; dacă va fi de argint, şi comoara va fi de argint. Norocul la comoara săpată, va fi numai al acelui ce va vedeà acel lucru (3).

Prin jud. Botoşani, lucrul care se găseşte pe comoară, se chiamă *bour,* „bourul comorii" (4); tot astfel şi eu îmi amintesc cum căutam în copilăria mea mai cu dinadinsul bani prin preajma unui loc unde aflam un gologan (5).

Mai pretutindeni se crede că înainte de a începe sa sape comoara, trebue să se îndeplinească legământul pus de cel dela care a rămas comoara. In această privinţă iată câtevà credinţi sucevene:

„Când te duci să sapi o comoară, să-ţi ieai sapa, hârleţ, cazmà şi încă următoarele lucruri: *lumânare din ziua de Paşti, smirnă* din cadelniţa popii şi *usturoiu.* De ai lumânare de *paroiu,* nu-ţi mai trebue alt nimic; poţi să te duci cu pieptul deschis; n'ai de ce să te temi.

Cu usturoiu se unge în cruciş pe faţă, când se apropie de comoară, şi zice nişte cuvinte [cari nu se pot şti decât de acei ce sapă].

In timpul când sapi comoara, *Ştima banilor,* Dracul, iesă şi mereu umblă în jurul omului, prefacându-se în iepure, vulpe, lup, urs. La urmă se face om şi se apropie de acel care sapă comoara, ca de trei paşi şi zice:

— Ce cauţi aici?

---

(1) Marian, *Sarbătorile,* III, p. 246.
(2) *Ibidem,* pp. 249 50.
(3) *Şezătoarea,* V, p. 108.
(4) Cred. Rom. din com. Truşeşti, împart. de d-l C. Atansiu.
(5) Com. Ţepu, jud. Tecuciu.

Vreau să sap şi să ieau banii!

Ce ai să faci cu banii?

— Am să dau milostenie pe la mânăstiri, după cum trebuie. Dacă banii au fost puşi în pământ cu condiţiunile aceste, atunci Ştima zice:

Fie după cum ai zis; numai să te ţii de cuvânt!

Dacă cel ce a pus banii în pământ a zis „cum i-am luat eu, aşà să-i iea cel ce i-a găsì", atunci Ştima zice:

— Să-mi dai cap de om şi ţi-oiu da banii!

Dacă cel ce sapă e lacom de bani, îi dă Ştimei pe unul din familia lui.

Dar vai de sufletul care-i dat Ştimei pentru aşà fel de lucru!...

Un om din satul Păltiniş, com. Neagra Şarului, a săpat o comoară, şi Ştima banilor i-a cerut un cap de om. Dintru'ntâiu, mai nu-i venià la socoteală condiţiunea asta, dar îndoindu-l lăcomia de bani, i-a dat Ştimei pe o nepoată a lui, ce o înfiase el.

Nepoata omului erà de opt ani, şi după ce a dat-o *uncheşu-său* Ştimei, în timp de patru ani, copila s'a făcut hâdă şi închircise, de erà ca una de trei ani. Ea ştià din ce pricină i se întâmplase una ca asta, şi mereu se rugà lui Dumnezeu să-l hrănească de bani pe uncheşu-său.

Copila a murit în chinurile cele mai îngrozitoare, Dumnezeu a lucrat, da nici uncheşul copilei n'a avut moarte bună".

Apoi, o altă povestire:

„In Transilvania, nu ştiu anume în ce localitate, erà o comoară. Şi au umblat oameni de toate naţiile: Unguri, Secui, Nemţi, ca să şi-o sape şi sa-şi iee banii, dar Ştima banilor le cere *„cloşca lor cu pui"*. Şi fiindcă nu înţelegeau ce vra să zică Ştima cu vorbele acestea, n'au putut să iee banii în ruptul capului.

Acù, s'a dus un Român, a săpat comoara şi numai ce vine Ştima banilor:

— Ce-ţi trebue, măi? a zis răstit Ştima.

Bani; alt nimic!

Dacă vrei sa-ţi dau bani, sa-mi dai şi tu *cloşca ta cu pui.*

Cloşca cu pui nu erà alta: *femeia şi copii,* şi românul avea nevastă cu patru copii.

Ţi-oiu da-o, dar întâiu să duc o pereche de desagi de bani cu calul acasă, şi când m'oiu întoarce, am să-ţi aduc cloşca cu pui, şi atunci mi-i da şi banii aceştialalţi.

— Bine!

Şi l-a lăsat pe român de şi-a umplut o pereche de desagi şi s'a dus acasă. Românul se întoarce înapoi fără să aducă pe nevastă-sa.

— Ei, n'ai adus cloşca?

— Ţi-am adus-o şi-am lăsat-o în cutare loc!

Şi românul dă să-şi umple iară desagii.

— Să nu pui mâna nici pe un ban; întâiu să-mi aduci cloşca aici şi pe urmă iea-ţi-i!

Eu aşà-ţi dau cloşca: dacă mi-i face *turtă de cenuşă* şi după ce-i coace-o, să mă văd printr'însa ca'n oglindă.

Ştima s'a necăjit fel şi chip, da de unde să facă una ca asta.

— Ei, vezi? Cum nu poţi să faci tu aceasta, aşà, nici eu nu pot să-ţi dau cloşca.

Când a auzit Ştima aşà, a sărit de-o palmă dela pamânt; s'a mâniat foc şi nu se lăsà de tot la român.

Atunci românul a scos bricinarul dela berneveci, a rupt cheotoarea dela gura cămeşii şi a legat cu bricinarul degetul lui cel mic la rădăcină şi cheotoarea de vârful aceluiaş deget. Strângeà de deget şi cu bricinarul şi cu cheotoarea. Ştima *se vânjolià* pe jos, să moară, şi tot nu se da. Românul n'o slăbià; mereu strângeà de deget.

Ştima, văzând că nu-i chip, i-a zis Românului:

— Iea-ţi banii, şi femeia fie a ta, numai dă-mi drumul, că tu eşti mai al Dracului şi decât mama Dracului.

Românul întâiu a umplut desagii cu bani, s'a dus cu dânşii acasă şi iară s'a întors, până i-a gătit. Pe Ştimă a tot chinuit-o până ce i-a zis iară:

Mă rog la toţi Dumnezeii cari-i ai, lasă-mă că nu ţi-oiu face nimic, nici ţie, nici la urmaşi de urmaşii tăi! şi abià mai puteà suflà.

Românul i-a dat drumul Ştimei, de s'a dus pe pustii" (1).

Am văzut mai sus cum legământul, pe lângă că trebuie să fie greu de îndeplinit, să fie şi greu de înţeles; căci, cât trebue să se gândească cel ce sapă, de pildă, până să-şi deslege ce-i aceea „cloşca cu pui"?

---

(1) *Şezatoarea*, V, pp. 103 10.

In următoarea povestire, iata un alt soiu de legamânt:

„Omul se dusese la pădure după lemne. Pe la amurgul serei vede arzând o comoară, pe care se aflà un *spurcat* de om. Omul văzând comoara, s'apucă s'o sape.

Odată i se arătă un Dracuşor mic, negru ca ceaunul, cu fes roş în cap, cu ochii ca focul şi cu nişte cănci la mână ca c lţii pieptenilor de câlţi, şi-i zice:

Ce faci, măi omule, acolo?

Ia, sap comoara asta!

D'apoi ai împlinit condiţia pusă de stapânul ei când a îngropat-o în pământ?

Ce condiţie să îndeplinesc?

Ca să mânânci spurcatul ista, ş'apoi s'o ieai.

— Il mânânc, bre!

Când l-ăi mâncà, sa vii s'o ieai!

Şi omul naibei, şiret şi sucit cum erà, iea spurcatul, îl învale[şte] într'un ştergar, îl duce acasă, îl pune în cuptor, îl usuca bine, îl pisează ca chiperul, şi când mâncà borş ori lapte dulce cu mămăligă, presărà şi câte puţina faină din spurcatul uscat.

Când gătì de mâncat spurcatul, se duse sa-şi iea comoara.

Necuratul crăpà de ciudă că ramâne şi fara bani şi fără om, şi căutà să puie omului beţe în roate. Dar omul, prin câtevà cruci făcute cu duh curat, îl isgonì şi-şi lua comoara" (1).

Prin unele părţi se zice că dacă la sapare se gasesc *masele* de *Ciumă*, acestea nu se ieau, ca să nu moară de ciuma cei ce au săpat comoara" (2).

La sapat, nu trebue să cadă ţarână în groapa, căci orbesc cei ce sapă (3).

Groapa nu se astupă (4); alte ori însă se zice ca groapa sa se astupe, după ce se pune într'însa *grâu* sau *porumb*, ca să nu moară cel ce-a săpat-o (5).

In groapă trebue să se mai lase din banii găsiţi, ca să aiba ce numără Scima banilor în fiecare zi (6).

---

(1) *Şezătoarea*, I, pp. 285 6.
(2) *Ibidem*, V, p. 111.
(3) *Ibidem*, I, p. 285.
(4) *Ibidem*.—Gorovei, *Credinţi*, p. 73.
(5) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.
(6) *Ibidem*, p. 247.

Din banii luaţi trebue să se dea la fete sărace şi femei văduve ca cel ce i-a luat, să aiba parte de dânşii (1).

De câte ori nu s'au ţinut în socoteală aceste lucruri, săpătorii n'au ajuns la aceeace doriau. In această privinţă iată câtevà povestiri;

Întâia este culeasă din jud. Tecuciu, în următoarea cuprindere:

Doi inşi au dat de torţile unei clădiri într'o surpătură, pe malul Siretului. Au încercat s'o sape, dar îndată ce săpau oleacă, groapa se astupà la loc.

Au săpat aşà degeaba mereu, până când într'o seară le ieşì din pământ un *călugăr* bătrân, de-şi ridicà sprincenile cu cârja. Erà *Necuratul*, căruià îi erà juruită comoara.

Călugărul le grăì:

De geaba vă trudiţi voi; comoara asta este a mea!

Şi cum a zis, a şi pierit.

Oamenii, dacă au văzut că nu mai pot umblà într'ascuns, au spus la primărie, şi de acolo s'a pornit lume multă la săpat la comoară. Dar, ori cât se trudià norodul, erà în vânt : Călugărul veşnic le dărâmà din maluri şi veşnic le spuneà să nu mai sape, căci nu vor ajunge la nici un capăt.

Oamenii au adus nouă popi şi popii au început cetanie mare, şi numai aşà au făcut oleacă de spor. Dar, cum tinchiau preoţii din cetit, Necuratul iar se arătà, iar dărâmà, şi iar îndemnà lumea să nu se mai trudească.

Preoţii au cetit înainte, oamenii au zorit cu săpatul, dar când ajunseră să răstoarne comoara în lada primăriei, călugărul şi-a sprijinit toiagul în toarta căldării, şi când a apăsat-o odată, a afundat-o cu mult mai adânc decât cum erà la început(2).

A doua povestire se aude prin jud. Prahova:

„Acum să vezi, zice o bătrână,—să vezi dumneata ce-a tras bărbatu-meu cu o comoară pin grădina lui:

S'a pus într'o noapte s'o sape cu un frate a lui şi cu unul Ion al Anichii. Cum începură să sape, s'auzì de sub pământ un sgomot mare, aşà ca un reghiment de călăreţi, cu arme grele. Ei

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251: „Şi când [e] să cheltueşti din bani, se zice că e bine să faci mai întâiu o pomană, şi popii să-i cumperi un patrafir, şi să faci şi o haină".

(2) Culegere din com. Negrileşti, dela Simion al Bordei.

luară cu ei icoane, apă sfinţită, alea.... Cum stătù sgomotul de sub pamânt, începură a trece în goană mare pe drum o turmă de *mânji* cari nechezau năprasnic... (1).

Acum, după ce trecură mânjii, iată că vine pe ogoare *un om înalt*, înalt şi slab, care a trecut gardul păşind şi i-a întrebat:

— Ce faceţi aci, oameni buni?

Ia, căutam şi noi cevà!

Degeaba căutaţi, că nu sunt ai voştrii, ci ai mei!

Şi cum a zis, s'a lasat în groapă cu picioarele şi s'aşezat pe a margine. Ion al Anichii care erà în groapă până la gât, n'a aşteptat multe şi a ţâşnit afară. Au luat-o cu toţii la fugă. Bărbatu-meu a întors capul şi a văzut pe *omul ăla lung* cum puneà pământul la loc în groapa.

Dracul, dacă sunt banii juraţi lui, nu lasă pe nimeni să-i iea. Dacă nu-s ai lui, n'are hodină până nu-i dă cui se cuvine"(2).

A treia povestire se aude prin Oltenia, cam tot în aceeaş cuprindere:

„In pământ se găsesc multe comori şi *visterii* de bani îngropate la locuri însemnate de oameni bogaţi din lumea veche. Noaptea, mulţi oameni văd banii jucând, acolo unde este îngropata comoara. Pe locul acela răsare foc şi bălbataie.

In lumea veche, într'o ţară care azi nu mai e, trăià un moş şi o babă. Ca copil, aveau un nepot, un baieţel, pe care îl botezase şi îi puseră numele *Dragu*, pentru că erà bun şi drăguţ. Moşul aveà avere, bani mulţi, nenumăraţi, şi nu ştià cui să-i lase după moarte. Pe toţi i-a îngropat în pământ şi le-a pus semn. Baba ţineà la ei, căci şi ea muncise la strânsul lor. La moarte, pe patul de zăcere, s'a luat la ceartă cu baba. Moşul vrea să lase banii moştenire băiatului, iar baba nu voià, în ruptul capului.

— Să-i lăsăm lui Dragu!—ziceà moşul.

— Ba să-i lăsăm lui *Dracu!*—răspundeà baba.

Moşul a murit, şi baba, cu descântecile ei, a cântat şi a descântat banii moşului, până a pus Dracul stăpânire pe ei. Băiatul nu i-a mai putut luà şi au rămas în pământ ascunşi.

---

(1) Urmează: „că Dracul se poate preface în tot felul de lighioane, în om în femeie, în cal, în pisică, în ied; numai în *oaie* nu", dându-se şi legenda.

(2) *Drum drept*, X, p. 719.

Astăzì, dacă cinevà îi descopere, dracul îl poceşte şi se ţine de capul celui ce se foloseşte de ei (1).

In această privinţă, iată şi următoarea povestire a unor căutatori de comori, pe cari le văzuseră arzând pe o pascătoare de cai:

„Aveam în mână o nuieluşă de fier lungă şi subţire, cu care dam în cai. Ajunsesem la o luncă din mijlocul pădurii, unde văzurăm din loc în loc nişte grămezi de pământ proaspăt scormonit. Par'că erau făcute într'adins. Din doi în doi paşi, un muşuroiu, alături cu o gaură lată de vre'o două degete.... Mă siliiu şi făcuiu să intre [varga] toată în pământ. Începuiu sa ciocănesc, şi se auzì un sunet metalic, a plin, de vreo oală sau ulcică, care ne-a făcut sa ne îngheţe sângele în vine... Am dat peste comoara căutata de ceilalţi.

Lărgirăm gaura ca sa putem băgà mâna şi să scoatem oala cu galbeni. Incepuse să se arate zorii zilei, când, băgând mâna asta stânga înauntru, am dat de cevà tare şi ascuţit, ce-mi intră în degetul asta arătator. Mai lărgirăm niţel gaura, şi după puţin timp erà scoasă afară. Când o văzurăm, scoaserăm amândoi câte un strigat. Am aruncat-o cât colo, şi ne-am făcut cruce de frica. Ce găsisem? O căpăţină de mort, aproape putrezita şi grea de pământul aşezat pe ea.....

Şi nici nu ştiu când ne-am trezit acasă. M'am culcat, dar nu se lipià somnul de mine de loc; vedeam numai schelete şi capaţini de mort. A doua zi mă scol obosit. Ma dureau şalele, oasele şi capul, par'că muncisem e săptămână, iar mâna n'o simţeam de loc..."(2).

Din unele parţi transilvănene, avem următoarele credinţi ieşite tot din felurite povestiri:

Despre o comoară, «Baia Buhii:».

„Acolo e lucru necurat, ştiu eu. În *vrăjbi*, când oamenii nu-şi aveau unde a-şi ascunde *scumpeturile*, zice că s'au dus într'o noapte doi stăpâni cu două slugi să-şi ascundă bogăţia în pământ. Două căldări mari pline cu galbeni, Le-au ascuns într'o groapă săpată *la răcina unui fag*. Când colo mai târziu, vroiau să vadă de ele: iea banii dacă ai de unde! Nu mai erau nici căldări, nici galbeni. Le înghiţise pământul. Adică le înghiţise

---

(1) *Ghiluşul*, I, no. 11 2, pp. 18 9.
(2) *Albina*, XIX, pp. 93 5.

Necuratul, că bag sama el îi mai mare peste banii ascunşi în pământ. Cum umblau stăpânii necăjiţi, strigând în dreapta şi în stânga, iaca aud într'o seară că băieşii dela Baia Buhii au dat peste două căldări în gura băii, că pe atunci lucrau şi pe acolo baieşii, ca la alte băi. Au cercat ei să ridice căldările, că erau întoarse cu fundul în sus, dar n'au putut. Şi pe când se căsniau sa le urnească, iată *Bată-l-ciuma* iesa de sub căldare, scuipând flăcări şi *piatră pucioasa.* Au rupt-o la fugă bieţii oameni, de le sfărâiau calcâiele. Când sa mearga în ziua cealalta la baie, mai intră dacă mai ai pe unde! Satana îngramădise doua stânci de-asupra intrarii, de nu mai erà chip sa rasbaţi. Când s'au pus sa le urnească din loc, auziau zbierate şi ţipete, încât n'a mai cutez t nimeni să se apropie pe-acolo. Ş'aşà baia a rămas pustie" (1).

Comorile legate se zice că nu se arata în ori ce vreme: se zice că ele joacă numai în puterea nopţii de *Sf. Gheorghe* şi de *I pas.* Se întâmpla de vede comoara unul, cui nu e daruita, dar, ori o vede de departe şi nu o poate gasì, ori daca vrea sa o scoată, comoara fuge de *odorogeşte* şi face sgomot, ca şi cum ar umblà nişte care, dar de vazut nu vede nimica. Că de multe ori aude omul odorogind în tinda, aude trosnind mesele, scaunele şi rinzile dela casa, face feştanie şi tot odorogeşte, şi atunci ştie de buna samă că e comoară, şi se duce la cărturarească de-i da cu carţile, ori îi caută în păscălie şi îi spune verde că în casa la el, ori în grădina la el, ori în curte la el e comoara; dar daca e, n'are ce face daca nu-i e dată. Şi dacă îşi face într'adins s'o scoata, când e să dea de ea, atunci îi piere, de se mai bagă încă pe atâta în pământ.

La unii li s'a întâmplat de au săpat comoara şi au dat de ea, şi au văzut şi galbenii, dar n'au putut să-i iea, că erau bani dăruiţi *Ălui din bolovani,* şi când dau să-i apuce, le alunecau printre degete, că pe banul dăruit Ucigaşului, nu se poate face nimeni stapân.

Alţii, iar, dacă li s'au arătat, ş'au început să sape, şi auziau că sună a comoară (2), cum vreau să o scoată mai iute, au pomenit

(1) Al. Ciura, *op. cit.,* pp. 109–10.

(2) Şi prin jud. Tecuciu s crede ca dedesuptul unui loc care sună a gol, se fă o comoară.

pe *Ucigă-l-crucea* şi atunci numaidecât comoara a început sa odorogeasca ca cum tună Sânt-Ilie, şi să fugă pe sub pământ. Căci nici o comoară nu se poate scoate, dacă pomeneşti de *Necuratul;* şi când începi să sapi, gândul numai la Dumnezeu să-ţi fie şi să-ţi faci sfânta cruce şi altcevà să nu vorbeşti decât tot de Dumnezeu.

Alţii, iar, dacă li s'a arătat comoara şi au văzut-o unde e şi au pus semn, când s'au dus s'o sape, s'au dus noaptea prea târziu, şi cum săpau şi nu mai dau de ea, i-a apucat cântatul cocoşilor şi atunci au pierdut-o, pentru că, cât au dat *cocoşii* în cântat, *Dracul* nu mai are putere; de atunci, nici comoara nu se mai arată" (1).

Avem destule mărturìi că s'au săpat totdeauna comori. Atâtea movili vechi, semne de hotar, au fost mai târziu scociorîte spre a se vedeà dacă nu cumvà ascund vre-o comoara; ele se întâlnesc mai târziu ca *movili săpate* (2) sau *movili gaunoase.*

Şi fereşte, nu-i de mirare, dacă umblând după comori, se da peste alte bogăţii tăinuite, bune şi acestea, dacă nu pentru sapatori, ci pentru istorici (3).

(1) Marian, *Sărbatorile,* III, p. 253.

(2) G. Ghibanescu, *Surete şi Izvoade,* IV, 174: „...*movila ce este sapata în vîrful ei,* şi este şi piatra pusa într'însa". *Miron Costin,* I, p. 333 într'un a din 1488: „Di acolo drept prin mijlocul loziilor până'n doî *movile săpate* .

(3) Cf. V. Pârvan, *Ştiri nouă din Dacia Malvensis,* Bucureşti 1913, p. 29 La 5 April, 1912, cinci locuitori din Balanoaia Vlaşca, sapând o *măgura,* tumulus, dau la 2 m. 50 de un vas de bronz. *Miron Costin,* III, p. 5.

CAPITOLUL VIII.

Descuiarea comorilor.

Când comorile sunt închise în pivniţi, întâia şi cea mai mare greutate pentru cei ce le caută este descuiarea uşilor cari au lacăte, obişnuit, peste putinţă de deschis. Lucrul acesta se poate ocolì prin pândirea zilei când aceste uşi se deschid singure, ca şi acei minunaţi *munţi ce veşnic se bat în capete,* şi cari odata, numai o clipă, se opresc, spre a da prilej voinicilor să iea un sipuşor de apă vie care izvorăşte de sub dânşii.

In această privinţă, iata întâia povestire:

„Se zice că în interiorul piscului Orlea, în vecinatatea Haţegului,—se află un palat minunat, care-i plin de toate avuţiile şi scumpeturile lumii. Palatul, întreg de aur, acoperit cu diamant, uşile, mesele, scaunile, toate de aur, batute cu pietre scumpe, podèlele de argint, iar în palat, pe tronuri strălucitoare ca soarele, şed împăraţi cu coroanele (1) pe cap, rezemaţi pe toiege. In colo, prin palat, vrafuri de galbeni de-ţi ieau ochii. Porţile acestui palat, spune tradiţiunea, sunt jos, în undele râului ce curge pe sub pisc. Ele însă nu *se deschid* decât *odată pe an,* şi anume când dă întâiu în toacă, în ziua de Paşti; atunci se dă apa înlături, se deschid porţile şi stau deschise, cât ţine serviciul divin în dimineaţa de Paşti.

Cine va pândì aceste momente, poate să intre în palat să-şi iea avuţie cât voeşte; daca însă ar apucà să se închiză porţile înainte de a ieşì el, atunci trebue să stea închis până la anul.

...Erà un locuitor în oraş, cam într'o ureche de altfel, despre care se ziceà că a păţit-o, de a şezut un an închis în palat. Cu toate acestea, sărmanul erà sărac lipit pământului. Se vede că nu putuse luà nimic din avuţiile fermecate ale palatului" (2).

(1) De sigur, greşala: *coarnele.*

(2) O. Densuşeanu, *Tradiţii şi legende populare,* Bucureşti, pp. 59 60.

Tot cam astfel se povesteşte şi prin Bucovina despre comoara din muntele Teţin de lângă Cernăuţi, rămasa acolo dela Turci, cari o închinara Diavolului: „Spre zile mari, cum sunt Paştile, se deschide poarta cea de fier şi rămâne deschisă până ce iesa [preotul] cu liturghia.

Odata, un om din Revna îşi cautà boii, şi-a văzut uşile deschise. Inlauntru nu erà nimeni, dar a vazut acolo o grămadă de bani. El a intrat şi a luat o cuşma. *Dracul* l-a vazut, şi când da el sa iasa, Dracul iute a închis uşa şi i-a prins calcâiul de i l-a rupt. S'a dus cu durere acasa. Sângele curgeà după el ca dintr'un bou. D r boii nu i-a mai cautat că a avut cu ce cumparà" (1).

In al doilea rând, descuiarea este legata de porunca *Ştimei;* cel ce vrea sa aiba aceasta comoara, sa îndeplinească această porunca.

„Pe Neagra-Ş rului, ţinutul Sucevii, erà o vadana, care aveà numai un baiat şi zece capre, caci când nu-i locul larg de pascatoare, greu-i de ţinut mai multe capete de vite. Aşà se mulţămià femeia şi copilul cu aceste ufleţele de caprioare, cât se po te de mult.

Intr'o zi, pe la I pas, a pornit băiatul cu caprele spre munte, la p şune, prin poienile înnalbite de *breaban* şi brănduşi. Acolo, întâlnindu- e cu alţi baieţi, s'a apucat de joacă, lăsând caprele sa pa ca în voie. Şi jucându-se el eşà, la o vreme a bagat de sama ca nu-s caprele: afurisitele, urmându-şi obiceiul, s'au tot îndepărtat, pâna când nu s'au mai văzut. De asta, baiatul s'a luat dupa ele, şi-a mers, şi-a mers până când a ajuns la *Izvorul Voivodesei.*

Acolo, la Izvorul Voivodesei este beciul cu comorile lui *Pintea Viteazul.*

Cum mergeà băiatul supărat, dă de o stâncă mare, şi în stânca aceea vede o uşă. Sta el şi se înhoalbă la uşa stâncii, şi numai ce vede *o femeie îmbrăcata toată în alb.*

Femeia aceea erà *Ştima comorilor.*

Baiatul, n'a ştiut ce femeie-i; a întrebat-o dacă nu cumvà n'a văzut pe-acolo nişte capre. Dar Ştima a zis către baiat:

Lasă caprele, şi vino cu mine!

(1) Voronca, *op. cit.,* p. 480.

Baiatul, de voie, de nevoie, a intrat pe uşa beciului, şi pentru cele câte le-a vazut, s'a minunat peste măsură. In mijlocul beciului erà o masă de piatră şi pe masă erà o *gâscă* de diamant, dela care se vedeà în tot beciul. Pe lângă pereţi erau numai buţi cu galbeni.

Cum şedeà baiatul înlemnit în mijlocul beciului, Ştima îl iea de mână şi-i zice:

Aceste comori sunt toate în norocul tau, dar sa ieai bine de sama la cele ce ţi-oi spune. Din aceste buţi să faci şapte *poduri* peste ape, sa ridici trei *biserici* în trei sate, sa maiiţi noua *fete sărace* şi la noua *vadani* sa le cumperi vaci cu viţei. Dupa ce vei face toate acestea, ceilalţi bani să-i întrebuinţezi pentru tine, facând în toata Joia câte o *milostenie*.

Dupa ce i-a spus toate acestea, a luat Ştima comanacul bai - tului, l-a desdoit, l-a umplut cu galbeni, l-a luat de mâna, l-a s o pâna in uşa beciului, şi i-a zis:

Ce-ai vazut, să nu spui la nimeni pâna peste trei ani; de i în trei ani, sa vii iaraş la mine, dar baga de sama că-ţi m i spun înca odata: ă nu care cumvà sa mai afle şi alţii, în afara de maică-ta!

Baiatul a uitat de capre, a luat comanacul cu galbeni şi a pornit-o pe vale'n jos, spre ca a. Dupa ce a ajuns acasa, a aratat mâne- ei comănacul plin cu galbeni, i-a spus cum i-a ieşit Ştima comorilor dela beciul lui Pintea înainte, tocmaî la Izvorul Voivodesei şi cum a stat de vorbă cu dânsa.

Cu banii, văduva n'a facut mare lucru. Atâta numai, ca s'a dus într'o Duminică la biserica şi-a platit popii leturghie un g lbenaş.

Popa, după ce a gătit slujba, a chemat pe femeie numaidecât la el, ca s'o ispitească, să afle, de unde are galbenul. Femeia la început, s'a ferit să răspundă, dar vazând ca popa n'o slabeşte, ba că chiar o şi *secremenţeşte* că va da-o pe mâna stapânirii, a spus totul din fir în păr.

Popa, lacom, pe obiceiu, a chemat îndata şi băiatul, a pus slugile să *întarniţe* caii, şi cu toţii, au plecat pe vale în sus, spre Izvorul Voivodesei, la beciul lui Pintea Viteazul.

Acolo, băiatul mai să nu cunoască locul, căci, trecuse o bucată de vreme şi iarba crescuse mare, astupând uşa din stâncă. Tocmai

după multă căutare, a aflat uşa, dar atunci şi-a adus şi băiatul aminte că Ştima îi poruncise să nu vină înainte de împlinirea celor trei ani.

Văzând astfel că s'au trudit de geaba, popa şi cu slugile sale au pornit spre casa. Nu mult după asta, popa a căzut la pat, a zăcut ce-a zăcut şi a murit.

Au trecut şi cei trei ani şi într'o zi de Ispas, baiatul s'a pornit iară pe cale în sus, pâna la Izvorul Voivodesei, la comorile lui Pintea Viteazul. Cum a ajuns lânga stâncă, a văzut de-odată deschizându-se o uşă şi în uşa a vazut pe Ştima comorilor îmbrăcată în straie albe, care i-a zis:

Daca n'ai ascultat ce te-am învăţat, de astazi înainte nu vei mai aveà nici un noroc, şi nici un fir de minte!

Ştima s'a făcut nevăzuta iar baiatul a luat-o peste câmp, nebun. Nebun a trait, şi nebun a murit în mânastirea Neamţului (1).

De cele mai multe ori, aceste comori nu se pot descuià dacă nu se ating lacatele tainiţelor cu *iarba fiarelor:*

Pe la mânăstirea lui Adam, din jud. Tutova, se zice ca este o comoară straşnică, pe care o poate vedeà ori şi cine. Este facuta în chip de beciu, cu uşă, şi cu un lacăt sdravăn pe care stă scris: „Nimeni nu poate umblà aici, fara *iarba hiarălor*".

S'a încercat „ştatul" fel şi chip, ba a trimis şi oşti, ca să-şi încerce puterea, dar degeaba. Mulţi au cheltuit averi, cautând *iarba fiarelor,* dar aceea nu se găseşte lesne, pentru ca nimeni n'o cunoaşte (2).

Prin jud. Braila se zice că *iarba fierului* e aurie sau argintie (3), sau roşie (4).

Prin Bucovina se spune că *iarba fiarelor* creşte pe locul unde a pierit trăsnit un Diavol, „Ucigă-l-tunul" (4).

„Unii spun ca *iarba fiarelor* e neagră şi subţire la fir şi creşte pe câmp pe unde creşte şi cealată iarbă, doar atât că dacă în vara asta a crescut, de pildă, în poiana dumitale, iarna se pierde, şi la primăvarà nu mai răsare tot acì, ci hăt departe, *peste trei*

---

(1) Împart. de d-l T. Bizom, Vatra Dornei, Bucovina.
(2) Dela Simion al Bordei, com. Negrileşti, jud. Tecuciu.
(3) Academia română, *Ms. no. 3418,* p. 195.
(4) *Ibidem,* p. 290.
(5) Voronca, *op. cit.,* p. 532.

ape curgătoare şi tocmai peste nouă ani mai răsare tot în locul ăla.

Alţii spun că *iarba fiarelor* e roşie la fir, iar alţii spun ca e şi roşie, şi neagră, adică e de două feluri, dar cea neagra e mai bună". Ori cum, ceea ce-i sigur este că iarba fiarelor exista! (1)

Prin jud. Muscel se crede că iarba fiarelor creşte prin smârcuri, pe lângă lacuri şi este de coloare roşie ca focul. Aceasta faţa şi-o ţine toată noaptea şi dimineaţa, până'n răsăritul soarelui · după aceasta însă să înverzeşte şi nu se mai poate cunoaşte din celalte bălarii (2).

Prin Bucovina se spune că „*iarba tâlharilor*" creşte pe piatra şi între *pelinită*. Ea are cap, ca şi omul, şi e vie, umblă. Frunza n'are: numai nişte aripi din umere, coadă şi picioare. E de coloare galbìe. Rădacină n'are. Pe piatră îşi lasă o ţâră de rădăcină şi merge mai departe. Când e nour, o poţi căpătà. Atunci o cunoşti pe piatra, şi atunci e mai groasă; dar când e soare, se subţie de tot. O bucăţică de aceea dacă ai luà în gura, mori pe loc. Ea, foarte rar unde se găseşte. Tâlharii o vâră în palmă. Pe lângă Noua-suliţă, se află".

Tot cam acestea pare a se crede şi prin jud. Botoşani: Iarba fierului e o roată mare, — vra să zică: are chipul de roată, şi fiecare creangă are 12 crăcuşori.

In apropierea Botoşanilor este undevà o comoară pusă de 7 ani şi n'o pot lua decât 7 fraţi cu trei fire de *iarba fierului* (3).

Totuş locurile pe unde creşte iarba aceasta se cunosc, căci mai ales, păscând caii impiedecaţi în *fiare*, pe acolo, fiarele - încuiate, atingându-se de această iarbă, se descuie singure (4). Mai mult chiar, unii *cai* îşi leapădă şi *potcoavele* (5).

Marturia vine îndată:

„Eu, povesteşte un om din Adâncata-Dolj, — m'am încredinţat

(1) *Ion Creangă*, V, p. 15.

(2) *Ibidem*, II, p. 239.

(3) Voronca, *op. cit.*, 532.

(4) *Şezătoarea*, XV, p: 45: „In Spatareşti, sat de lânga Folticeni, la l cul n i mit „la râpi" se spune că este iarba fierului, căci mai întotdeauna caii ce p ş-teau pe acolo, se despiedecau".

(5) *Ibidem*. Academia Română, *Ms. no. 3418*, p. 175 v°.

despre asta în vara când aveam islaz la Rovină. Noaptea bă-
m caii în fiare, ne era teamă de hoţi, şi seara, noi, cu mânile noastre încuiam fiarele bine, şi dimineaţa, din 20 30 de cai bagaţi în fiare, mai găsiam 5 6 cu fiarele; ceilalţi le pierdeau pe poiana. Vezi că iarba fiarelor are putere sa descuie orice *lacat*, orice *broască*, orice *zăvor* şi *încuietori*. Numai cevà-cevà să apropii de lacat, şi ţac! lacătul sare cât colo. Şi bag de sama, pe islazul dela Rovine anul ala erà vreun fir de iarba fiarelor, şi când se apropià calul de ea, îi sariau fiarele dela picioare cât colo. Astfel ce sa fi fost?" (1).

Rupând din toate soiurile de ierburi şi punându-le într'o co-
va a cu apa, toate buruienile plutesc pe faţa apei, în afară de *iarba fiaralor* care cade la fund (2).

Prin jud. Muscel, pe unde se crede ca iarba fiarelor este roşie, elor ce vor s'o ga ească, li-i mai uşor, căci o pot deosebì de alte soiuri de iarba (3).

Un mijloc de a aflà aceasta iarba, ar mai fi:

Sa târâi un *lacat* încuiat prin locuri de fân şi sa bagi de samă când se descuie lacatul. Atunci, a te uiţi primprejur şi sa vezi ce buruiana rara este aceea pe care n'o cunoşti şi sa ştii că a-c ea este iarba fiarelor (4). Sau:

Prinzi doi pui de *ariciu* şi-i închizi undevà bine, încuindu-le uşà cu un lacat sdravan. Când îi va cautà ariciul şi-i va gasì, va plecà sa afle iarba fiarelor, cu care numai atingând lacatul, îl va r face în bucaţi. Daca ieşti pe-aproape, poţi pândì şi pune mâna pe iarba aceea, căci ariciul dupa ce îşi face treaba cu iarba, o lasă jos (5).

1) *Ion Creanga*, V, p. 15.
) *Şezatoarea*, XV, p. 45.
3) *Ion Creanga*, II, p. 230.
4) Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. *Ion Creangă*, II, p, 239.
5) Idem. Acad. Rom. *Ms. no. 3418*, p. 10 v°, 76 v°, 88, 162 v°, 256 v, 2 v, 290 v°. *Şezătoarea*, XV, p. 445: „Puţina lume cunoaşte *iarba fierului*. s'o capeţi, ieai o *aricioaica* cu pui, îi închizi puii cu gard, în care faci o portiţa, pe care o închizi cu lacata. Aricioaica, neputând intrà la pui, caută prin e iarba fierului, cu care descuie lacata". *Ion Creanga*, V, pp. 15 6. A. Gorovei, *Credinţi*, p. 11. Voronca, *op. cit.*, p. 532. — M. Gaster, *Literatură populara română*, p. 326: Legenda ierbii fiarelor „care se bucură de o reputaţie foarte mare în credinţile poporului... nu este altcevà decât legenda solomona despre *Şamir*".

Prin jud. Muscel se zice că după ce ariciul lasă jos iarba fi - relor şi intra în cuşcă la pui, „să fii acoleà *adiba*, s'o şi ieai, cı pe urmă el, dupa ce şi-a scos puii, o mânâncă. Nu-i vorbă, cı de l-ai spintecà, şi tot i-o găseşti în burta" (1).

După unele credinţi, iarba fierului se afla numai în cuibul ariciului (2).

Se urmează la fel cu un *dihor*, ai cărui pui se închid (3). Sau. „Cel ce voeşte numaidecât să aibă *iarba fierelor*, acea ıırbı misterioasă, despre care se crede că are putere de-a descuià orice încuietoare, se duce şi bate împrejurul cuibului *ciocanitoarii* (4 cuie de fier. Ciocanitoarea, ca sa poată intrà în cuib, se duce şi nu se 'ntoarce înapoi pâna ce nu afla iarba fierelor, iar dupa ce o află şi aduce, cum o atinge de cuib, cuiele îndata pica jos, şi atunci, cel ce-i trebue iarba, o poate foarte lesne capatà, da pune şi ţine cumvà pe ascuns un vas dedesubtul cuibului, i ea pica dimpreună cu cuiele" (5).

Sau:

Sa pleci, cum fac unnele babe, în răsăritul soarelui, la câmı, când roua este înca nescuturată şi dacă cunoşti iarba fierului după felul cum straluceşte roua, întinzi pâna la acel fir de iarba capătul unei trestii sau al unei vergi lungi, dupa care apoi o poţi rupe (6).

Sau:

„Daca ai un fânaţ cosit, făra nici un muşuroiu, fară nici uı ciot, şi daca acolo ţi se rupe coasa, să ştii că pe acolo creşte *iarba tâlharului*. Deci, taie toata brazda aceea, în care ţi s'a ruı t *coasă* (7), dela un capăt pâna la altul, ridic'o şi du-o la o apa curgătoare, cum ar fi Prutul, bună oară, şi dă-i drumul pe apă. Ai sa vezi dumneata, om bun, minunăţie, că o parte din iarba apucă la vale, iar o parte se întoarce şi merge în contra apei. Asta care merge împotriva apei, să ştii dumneata, că-i *iarba tâl-*

---

(1) *Ion Creangă*, II, p. 240.

(2) Acad. Rom. *Ms. no. 8418*, p. 256 v⁰.

(3) Voronca, *op. cit.*, p. 532.

(4) *Picus martius*, L.

(5) Marian, *Ornitologia*, I, pp. 75 6.

(6) Academia Română, *Ms. no. 3418*, p. 256 v⁰.

(7) Voronca, *op. cit.*, p. 548: „Coasa numai atunci se rupe în iarbă, cân dă de *iarba fiarelor*".

harului sau *iarba fiarălor*. Dacă ieai un fir din iarba asta şi o bagi într'o crestătură ce ţi-o faci cu cuţitul în palma dreaptă, şi dupa ce aştepţi să se astupe rana, şi te duci la furat, să găseşti dumneata, nu o lăcată, da zece lăcăţi şi încuietori, cum le-ai atins cu mâna dreaptă, se deschid, ca şi cum nici n'ar fi fost închise şi încuiate" (1).

În sfârşit, aflăm şi povestiri după cari uşile se sfărâmă, dar banii comorii, cu toate că Ştima lipseşte şi prin urmare nu arată legamântul pe care-l păzeşte, nu se pot luà. Iată o asemenea povestire, auzită în Bucovina:

„Alăturea cu drumul împărătesc care trece prin oraşul Siret şi duce pe lângă satul Bălcăuţ la Suceava, se află o gârlă. La începutul gârlei acesteia, adică acolo unde se întâlneşte Sasca cu Miezenii, două dealuri cari se află în partea despre amiazi a Siretului, se văd nişte adâncituri în pământ.

Adânciturile acestea însă, nu sunt adâncituri fireşti, ci ele sunt gurile a trei pivniţi, în cari se află mai multe buţi cu bani. Iar buţile acelea sunt aşezate acolo de un vodă, despre care se zice că a domnit oarecând peste Moldova şi a locuit în Siret, şi care, la ascunderea comorilor sale, a lăsat urice, cari spun cu cea mai mare acurateaţa unde-i sunt comorile ascunse şi cât de mare e numărul banilor ce se află într'însele.

Nu mult după alipirea Bucovinii la Austria, zice că dând Moldova de uricile acestea, trimise în înţelegere cu împărăţia noas-

---

(1) Cred. Rom. din com. Darabani, jud. Dorohoiu, împărt. de d-l P. G. Savin. *Sezătoarea*, XV, p. 45: „Hoţii mari, carora nu le poate rezistà nici un fel de încuietoare, o au în palma dreaptă, sub piele. Ea se pune sub piele astfel: se jupoaie pielea dela mâna dreapta din palmă, se pune iarba fierului acolo, şi apoi se coasa iar pielea. După câtevà zile, tăietura se tămăduie şi hoţul ramâne cu puterea de a sfărâmà toate încuietorile". *Ion Creangă*, II, p. 240: se poate pune şi la degetul cel mic dela mâna dreapta. Voronca, *op. cit.*, p. 532: „Este o iarbă, se chiamă *iarba fierului*. Aceea rupe fierul. Când se rupe coasa în iarbă fară nici o pricină, e semn că ai dat cu coasa în *iarba fierului* sau *a tâlharilor*. Atunci sa ieai şi să arunci buruienile pe apă, şi care va merge în susul apei, aceea e; s'o ieai şi să tai în palmă o crapăturică şi s'o bagi sub piele, şi ce-i prinde cu mâna aceea: fiare, lăcaţi, toate cad, se deschid. Să fie chiar omul în lanţuri, ori la închisoare, deschizi tot". *Ion Creangă*, IX, p. 48: „...numai a atins cu *iarba tâlharului* o leacă zăvoarele cămărilor celora, şi ele s'au deschis vraişte cât ai clipì, şi curgeau galbenii ca popuşoii din coşăriu".

tră (1) o comisie sa scaute pivniţile, să le destupe şi sa scoată comorile ascunse într'însele.

Comisia, mergând şi sosind la starea locului, deschise planurile ce le-au fost luat cu dânsa, căută într'însele şi dând de urma pivniţilor, au pus pe mai mulţi oameni ca să sape şi să le destupe.

Trei zile şi trei nopţi de-a rândul se munciră oamenii puşi cu săpatul fară să deie de pivniţi. La sfârşitul zilei a treia însă, săpătorii au dat de trei uşi de fier.

Multă şi mare muncă au avut oamenii cu sapatul, dar şi mai mare chin au avut ei acuma cu deschiderea uşilor. In sfârşit, totuş isbutiră cu chiu şi vai, a le deschide.

Şi cînd le deschiseră, ce să le vadă ochii? O mulţime de buţi stau înşirate pe lângă păreţii pivniţilor, pline de aur lucitor ca faţa soarelui.

Săpătorii, cum deteră cu ochii de aurul cel strălucitor, bucuria lor; îndată trimiseră soli în oraş sa cheme comisia care erà dusă la cină, ca să vie, să numere buţile şi să scoată comorile.

Dar până se adunară domnii din cari erà alcătuită comisia, la un loc, până se porniră şi sosiră, un izvor, care s'a iscat pe neaşteptate, umplù tustrele pivniţile cu apă.

Săpătorii, văzând aceasta, prinseră de grabă a scoate apa, şi scoate azi, scoate mâni, scot mai multe săptămâni de-a rândul, fără s'o mai poată gătì de scos, căci pare că erà lucru pocit: cu cât scoteau ei mai repede şi mai bărbătesc, cu atât şi apa izvorà şi creşteà mai tare. Se vede că izvorul acela de apă erà blăstămul lui Vodă, căci el a strâns comorile acelea şi le-a ascuns acolo, nu pentru lăcomia oamenilor, ci ca să aibă cu ce plătì *vămile* sau *punţile în lumea cealaltă.*

De aceea şi comisia, văzând dela o vreme că numai degeaba se muncesc oamenii cu scosul apei, puse să încuie din nou uşile, să astupe gurile pivniţilor şi se întoarse apoi cu nasul în pământ şi cu buzele umflate, de unde a venit.

Şi de-atunci şi până astăzi nimeni nu s'a mai încumentat a destupà pivniţile acelea şi a scoate comorile cari se află într'însele" (2).

---

(1) Scrie- rapos. S. Fl. Marian, trăitor în Suceava Bucovina.

(2) Marian, *Tradiţii poporane române,* pp. 85 7.

CAPITOLUL IX.

Comorile la alte popoare.

Fiind pretutindeni aproape aceleaşi împrejurări cari au nascut credinţile despre comori, ca şi povestirile cari apoi le-au desvoltat, nu ne va pareà ciudată asemănarea care vom vedeà-o între cele arătate până aici şi materialul paralele aflat în folclorul altor popoare.

In toate parţile comorile provin din bogaţii îngropate de oameni. *Franţa* are o mare suma de astfel de comori ascunse şi rămase tăinuite în pământ din vremea lungilor şi nenumaratelor răsboaie religioase şi civile, când atâtea castèle s'au darâmat şi atâtea prădăciuni s'au făcut; fiecare ruina îşi are povestirea sa (1) şi fiecare povestire îşi are comoara ei, dupa care fuge gândul celor de azi. Când au lipsit rautaţile lanutrice, s'a gasit, ca şi la noi, un bogătaş care să-şi îngroape averile de frica holerii (2) sau Sarrasini destui, cari la isgonirea lor, să-şi lase lucrurile scumpe în gropi neştiute de nimeni (3).

Gândul celor ce le-au săpat locul şi le-au închis cu toata taina putincioasă, a fost, fireşte, ca sa le poata aflà mai târziu, sau, să facă astfel ca nimeni să nu se poată folosì de acele agoniseli, daca împrejurările le-au despărţit de adevăraţii lor stapâni. Cu chipul acesta, se chemau duhurile rele şi lor se încredinţau, spre pază, acele comori, întocmai ca şi'n credinţile noastre (4). De nu va fi o credinţă împumutată lela Români, vom constatà că şi *Ungurii* cred că unele comori se leagă, să nu fie descuiate decât cu *iarba fiarelor* (5).

---

(1) *Revue des traditions populaires,* XIX, p. 306 cu multe exemple.
(2) P. Sébillot, *Le ciel et la terre,* p. 474.
(3) *Ibidem,* p. 475.
(4) *Ibidem,* p. 474.
(5) C. F. Ceauşanu, *op. cit.,* p. 54.

Ştima comorilor româneşti nu lipseşte nicăieri. *Francezii* o numesc la sing. *Fée*, care, de-i una singură, are şi numele propriu, cum e Mélandre sau Milandre. Aceasta ţine în dinţi cheile cu cari s'ar puteà descuià comorile de ori şi cine, dacă ele n'ar frige mai rau decât focul (1). Alte ori, pazitorul comorilor ascunse este un *balaur*, care de asemenea ţine cheia cea arzatoare între dinţi (2). Alteori pazaşte în aş *umbra* care a îngropat acele lucruri scumpe (3), sau ori şi ce *aratare* care se poate înfaţişà celor ce vor nazuì să le sape, sub chip de *mâţa, şarpe, om fără cap calare pe un cal alb* (4), *oaie* (5), *cocoş roşu* (6) sau *femeie roşie* (7).

Germanii numesc aceste Ştime *unterirdische Zwerge.*

Danezii cred ca Ştimele pot aveà înfăţişarea de *câni negri* cu limba de foc, *cocoş* sau *om ghebos* (8).

Slavii le numesc la sing. *Vila*, care este *duhul* lor obştesc (9).

Italienii încă le au, şi le numesc *Mercanti* (10).

Pe-alocuri, le înfaţişează ca nişte *schelete*, cari se întrupeza numai atunci când omul lacom le primejdueşte fiinţa (11).

Ca şi la noi, şì la alte popoare, comorile se arată din când în când. *Francezii* spun despre una că la fiecare sută de ani işi arată mulţimea banilor de aur, noaptea, la bătaia lunii; atunci, cel ce-i vede, îi poate luà (12). Alte ori crede că pivniţile ce cuprind butoaiele cu bani, se deschid în noaptea Craciunului şi anume în acea clipă, când se aude întâiul dangăt de clopot al

(1) P. Sébillot, *op. cit.*, p. 473.
(2) *Ibidem.*
(3) *Ibidem*, p. 474.
(4) *Ibidem*, p. 473.
(5) *Ibidem*, p. 474.
(6) *Ibidem*, p. 475.
(7) *Revue des traditions populaires*, XIX, p. 307.
(8) *Ibidem*, VII, p. 586.
(9) Ceauşanu, *op. cit.*, p. 54.
(10) *Ibidem.*
(11) *Revue des traditions populaires*, III, p. 619.
(12) Sébillot, *op. cit.*, p. 473.

liturghiei (1). Peste alte soiuri de comori, atunci se vede arzând o candela (2).

Prin unele părţi ale *Pirineilor, capra* care păzăşte boţul de aur al comorii, îl lasa să se vada de trei ori pe an (3).

Elveţienii cred ca comorile se deschid la douăzeci de ani odată (4).

„In *Germania*... comorile, cari sunt când de aur, când de argint, când de nestemate,... *joacă* tot din dorinţa de a fi stăpânite de cinevà. Ele joaca tot în nopţile spre zile mari. Când joacă banii, ţi se pare că vezi un cazan plin cu jăratec. Flacăra comorilor e albastruie şi joacă în noaptea de Sânziene" (5).

Ungurii de pe lângă Bistriţa cred că jocul comorilor se întâmplă la 23 Aprilie; para care se vede este verzuie, iar locul se înseamnă c'o bucata de pânza albă (6).

Ca şi la noi, credinţile *slave* spun că norocul comorilor se arata în vis cui îi este dat sa le sape. Dacă unul ca acela spune visul sau şi altuia, când va merge să sape, în loc de bani va aflà cărbuni (7).

De săparea unei comori se leaga de asemeni credinţi paralèle cu ale noastre.

Francezii cıed ca de multe ori nu se ajunge la nici un capat cu saparea unei comori, de oarece tot ce se sapă ziua, noaptea se surpă şi se acoperă la loc (8).

Danezii cred ca este bine ca cel ce sapă să nu se uite în tot timpul lucrului în alta parte (9).

Nemţii cred într'o anumită vraja care trebue să se spună, iar săparea să se facă în puterea nopţii, fără a zice vreun cuvânt (10).

Italienii recomanda de asemeni tăcerea (11).

Fireşte, totul se leagă de nimerirea clipei când comoara se

(1) *Revue des traditions populaires,* XIX, p. 307.
(2) *Ibidem,* II, p. 535.
(3) *Ibidem,* VII, p. 335.
(4) *Ibidem.*
(5) Ceauşanu, *op. cit.,* p. 53.
(6) *Ibidem.*
(7) *Ibidem,* p. 54.
(8) *Revue des traditions populaires,* XIX, p. 307
(9) *Ibidem,* VII, p. 586.
(10) Ceauşanu, *op. cit.,* p. 53.
(11) *Revue des traditions populaires,* III, p. 619.

deschide şi în această privinţa iată ce se povesteşte despre o comoară din *Ungaria*, care este pazită de o *Zână:*

„In fiecare an, la miezul nopţii, în Lunia *Rusaliilor*, poarta peşterii, lungă de peste 40 de metri, se deschide şi sta două ceasuri deschisă. Intr'o zi veniră aci trei cavaleri, purtând fiecare câte un sac gol. Ei rugara pe un cioban să le ţină caii pâna se vor întoarce, însă ciobanul nu voì. Ce parere de rau pe el, când îi văzù întorcându-se, după un ceas, cu saci plini de aur!" (1).

Tot de prin Ungaria avem şi urmatoarele şire privitoare la *iarba fierului:*

„Cine vrea sa găseasca iarba fierului, trebue să se scoale dimineaţă, când rasare soarele, s'o caute, târîndu-se până o găseşte. Are forma unei inimi şi de ea este aninată o picatură de aur sau de sânge; de pe aceasta se poate cunoaşte.

După ce s'a gasit, se taie calcâiul palmei dela mâna stângă şi se lasă ca să crească frunza în lăuntru. Pe urma, dacă numai atingi cu ea, ori şi ce încuetură tare se descuie.

La Cnopp, un loc lângă Sighişoara, mergeà un cal împiedecat peste livadă; s'a atins de iarba fierului şi îndată s'a desfacut piedeca.

Vestitul haiduc F. aveà şi el un fir în mâna sa, dar acum i-a tăiat-o poliţia.

Un om din Ciznădia şi-a legat nevasta ca să găsească iarba fierului şi a purtat-o în colo şi în coace prin livezi, crezând că are s'o găseascà acolo unde i se vor rupe legăturile" (2).

(1) Ceauşanu, *op. cit.*, p. 53.
(2) Fr. Müller, *Basme din Transilvania*, Bucureşti 1914, p. 44.

ÎNDICE ȘI GLOSAR

CUPRINSUL

